

8038.

Bródy Sándor

Timár Liza

~~D 252~~

8038.

Bródy Sándor

Timár Liza

Erkölcscráj három felvonásban

BRÓDY SÁNDOR SZINMŰVEI

KIRÁLYOK. Rembrandt fe- jek. Lajos király válik. A fejedelem	2'50
A MEDIKUS. Életkép három felvonásban	2'50
A TANÍTÓNÓ. Falusi életkép három felvonásban	2'50
DADA. Erkölcscráj három felvonásban	2'50

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
BUDAPEST, VI., Andrásy-út 16. sz.

SZINHÁZ-
TUDOMÁNYI
INTÉZET
KÖNYVTÁRA

Budapest 1914
Singer és Wolfner kiadása
VI., Andrásy-út 16.

222.5
235
~~lett 3786~~

Színpadokkal szemben kézirat.

*

Az előadás joga Bárd Ferenc és Testvére cégtől (Budapesten,
IV., Kossuth Lajos-utca 4.) szerzhető meg.

*

A fordítás joga minden nyelvre fenntartva.

Copyright 1914 by Bárd Ferenc és Testvére

Budapest

Színháztudományi Intézet
könyvtára 1961. sz. 8038.

18
SZEMÉLYEK:

Timár
Timárné
Timár Liza
A házi orvos
Capriera Kunó gróf, uhlánusfőhadnagy
Capriera Sebestyén gróf, nyug. tábornok
Capriera grófné
A konzul
A konzulné
A házikáplán
A nagypapa
A háziügyvéd
Ronn S. Tivadar
A tisztiszolga
Első komorna
Jaulusz, főkönyvelő
Első komornyik
Próbamamzel
Cselédség

Az I-ső felvonás a Timár-ház zeneszalonjában, a II-ik
a kis szalonban történik. A III-ik színhelye: Capriera
főhadnagy privát lakása.

ELSŐ FELVONÁS.

(Zeneszoba a Timár-palotában. Három föltünően nagy ablak. Barokk stílus, a színek: ezüst szegély és fehér alap. Jobboldalt nagy fekete zongora. Baloldalon a falba épített orgona. Fekete és ezüst kottatartó, hangszerek. A Beethoven, a Liszt ismert halotti maszkja friss virággal megkoszorúzva. A padló nyírott fehér posztóval bevonva. Kis szőnyegajtó a jobboldali szögletben. A baloldali szögletben nagy fehér ajtó. Fölötte a Donatello muzsikáló amorettjeinek a frize. A szoba hosszúkás és keskeny. Igen szabálytalan, valamely stilizált hegedűnek a rajzához hasonló. Szürke, téli délelőtt. Zongora mellett ül Timárné. Erősen kövér hölgy, 40 éven túl. A haja szénfekete. A fülében diónagyságú briliáns butonok. Fekete atlasz sárga csipkével díszített ruhában. A fején fölöttébb díszes kalap. Magas széken ül és a lábai nem érik a földet. Igen érzelmes Schubert-dalt énekel, de olaszul.)

Timár (a szőnyegajtón benéz. A fejét ijedten kapja vissza).

Timárné (teljes emfázissal énekel tovább. Pár pillanat múlva megint megjelenik a nagy ajtónál *Timár*. Megáll és kétségbeesett mozdulattal el. *Timárné* végzi a dalt, mélyen fölsóhajt).

Timár (félve, restelkedve belép): Készen vagy?

Timárné (kicsinylőleg legyint): A dallal igen, az érzelmeimmal nem.

Timár: Egy cédulát találtam a hálósobám asztalán. Beszélni akarsz velem? Mit?

Timárné: Semmit. A déli vonattal *Mária-Grünbe* utazom.

Timár: Most jöttél haza, megint még. Talán a szanatóriumba tennék át a lakásunkat. És itt hagyod a felnőtt leányodat, most a tél elején?

Timárné: Hova vigyem az ön lányát? Az ön lányának nincs társasága.

Timár: Arról igazán nem tehetek, hogy nem *Auersperg* hercegnőnek született.

Timárné: Születhetett volna.

Timár: Mi?

Timárné: Semmi... Mihozzánk nem jön senki, csak pénzért. Nem mehetünk sehová, csak ahova befizetünk. Oh, hogy sajnálom azt a szegény leányt és sajnálom magamat. Nagyon sajnálom. De én a magam

részéről védekezem. A zenének és a lelkemnek élek. *Magamba* vonulok.

Timár: Helyed, az van magadban.

Timárné: Testi szerencsétlenségemet gúnyolja? Ennek is ön az oka! Ön, aki soha nem foglalkoztatta a fantáziámat.

Timár: Beszéljünk csak egyenesen. Az anyád is ilyen kövér volt. Mit kívánsz tőlem? Mit? Menj *Maria-Grünbe* és hagyj nekem békét. Szóltál a lányodnak? *Liza* tudja?

Timárné: Nem tudhatja. Éjjel határoztam el és csak most fogom közölni vele. (*Csönget. Komorna.*)

Timárné (a *komornához*): Nézze meg, hogy a lányom, a méltóságos kisasszony, fölébredt-e már?

Timár: Mért éppen méltóságos?

Timárné: Azért. Joga van hozzá. Többhöz. Ha igazság volna, a fenséges címet viselhetné.

Timár: Jó. Nem kívánlak ingerelni. Csengetett?

Komorna: A méltóságos kisasszony megparancsolta, hogy addig, amíg ő maga nem jelentkezik, ne merjünk érdeklődni iránta. Senki se merjen.

Timár: No én kifogok rajta. A *Liza* hálósobájának ajtaja alatt egy hasadék van. Szépen lehasalok a földre, és megnézem, világos-e? Ha igen, fölébredt, meggyújtotta a villanyt. És bemegyek. A lányomhoz.

Timárné: Én nem vagyok olyan illetlen. (A komornához:) Kérem, nézze meg a hasadékot. És ha világos, nyisson be és ha Liza ő méltósága föl van öltözve, kérném ide, mert elutazom.

Komorna: Nem állhatok a nagyságos asszony szolgálatára. Nem kémkedhetek. Én a méltóságos kisasszony kizárólagos szolgálatában állok.

Timár (fölpattan, ingerülten): Én pedig akkor megyek a lányomhoz, amikor akarok! (Elmegy, balra az ajtót nyitva hagyja. Látszik, amint az ajtó előtt lehasal. Megáll az ajtó előtt, visszasompolyog. Az óráját megnézi.) Még nincs dél. Várjunk.

Timárné: Egyikét fölthette álmatlan éjjeleinek.

Timár: Ez a sport! Ez a nagy egészség! Ez még beteggé teszi. Ne telefonáljunk az orvosért?

Timárné: Lelki dolgok ezek. Inkább gyóntató atyánkért.

Timár (fülel): Most csemetett. Most jön.

Komornyik (balról): Fölkelt Liza őméltósága, jön.

(Timár és Timárné közelebb ülnek egymáshoz. Timárné a zongorára teszi a kezét.)

Liza (hosszú, a földet seprő fekete tafota-pongyolában. Vert ezüst csatt tartja össze derekán a sokredős ruhát, amely nyakán ékalakra van kivágva. Maga készített frizura. A lábán fehér papucs. Jobb kezével egy fehér orosz agár, vagy francia buldog nyakörvét tartja.

Angolul beszél hozzá, még akkor is, amikor megáll az ajtóban. Most elbocsátja): Menj, itt nem szeretnek, itt féltékenyek rád. Eridj, aludj tovább. (Megfordul, újra angolul beszél a kutyához. Visszahívja. Most szülei felé fordul, ásít:) A hangod ma hamis, mama. Minek költöttél föl, mama? Aludni jobb mindennél. Álmodni.. Falkavadászon voltam Irlandban. Vörös frakkban. A róka fölugrik?? Szervusz, kedves öreg úr! (Integtet az apja felé.)

Timár: Mit, öreg úr? Ki itt az öreg úr?

Liza: Jól van. (Közömbösen:) Apa, apa, apa. (A kutyához angolul beszél, becézi, kiküldi.)

Timár (a feleségére mutat): Elmegy. Elutazik.

Liza: Isten áldjon, mama. Hová még?

Timárné (igen érzékenyen): Maria-Grünbe.

Liza: Az neked való hely. Ott 12 órát beszélgethetsz naponta, mindig ülve.

Timár (nevet).

Timárné: Mit nevet ön?

Timár: Téged, titeket.

Liza (az apjához megy): Engem is?

Timár: Nem, csak a mamát.

Liza (kezet nyújtja az apja felé): Dit mois pardon!

Timár (kezet csókol, azután kézenfogva az ölébe vonja lányát, a másik kezével az ujság szélére ír):

Hagyd a mamát, látod, reggeli ájtatosságát végzi. Ő imádkozik, én számítok.

Timárné: És ne menjek én Maria-Grünbe?

Timár: Menj. Ki mondja, hogy ne menj? Lásd, Lizácska, mit csinálok én minden reggel, amióta élek, amióta számolni tudok. Biláncot. Mink van, mid van, ma, most, tisztán. Viamal acht das macht . . . und sieben, sieben (magában németül félhangon számol:) marad négy. Ma éppen kettővel van több, mint tavaly ezen a napon.

Liza: Mi az a kettő?

Timár: Pénz. (Nagy tisztelettel:) Millió! Nem imponálok neked?

Liza: Tudom, hogy nagyon gazdag vagy, utálatos az. De ez jó, kell. Mégis sokkal jobban imponálnál, ha egyszerű skót nemes volnál.

Timár: Éppen skót? Mért nem angol, francia, magyar? Magyarok vagyunk, nemesek.

Liza: Tudom, mennyiért vetted.

Timár: Sokkal többért.

Timárné: Az ön apja miatt, aki . . .

Timár: Jó, jó, egészen rövid ideig. Az akkor divat volt. Nem is volt kereskedő, aki nem tette. De én a legnagyobb buzakereskedő vagyok a monarchiában. És nagyiparos, kisiparos, gazdász, molnár. És mutaszon valaki nekem a vagyonomban egy krajcárt, me-

lyet nem reálisan és becsületesen kerestem. Mit akartok tőlem? (Felesége felé:) Te mit akarsz? Az anyád trafikosnő volt. Trafikból vettelek ki. (Timárné közbe akar szólni.) Jó, te már nevelőnő voltál. Jó!

Liza (befogja a fülét): Hát nem jobb nekem a kutyáimmal, az istállóban, a lovaim között (indul ki felé).

Timár: Most mindjárt béke lesz, a mamád elutazik.

Liza: Dit maman pardon.

Timár (kezet csókol Lizának): Megtettem a kedvedért azt . . . Azt! Nem volt könnyű! Nem mintha hínék ebben, vagy abban. A közönséges ember ma: a maga istene, és egyszersmind a hívője is . . . Ez a mai vallás. És evvel tisztában voltam fiatal teológus koromban!

Liza: Milyen teológus?

Timár: Olyan!

Liza (magának): Borzasztó!

Timárné: Irtózatos! (Elrejti az arcát.)

Timár: A kedvedért tettem, a kedvem ellen. Az anyád azt mondta, hogy véged, ha nem adunk be a Sacre Coeurbe. Ennek az kell. (A kikeresztelkedést mutatja.) Jó, de nekem is jó lett volna, hogy ott nyugodjak, abban a temetőben, ahol az anyám. Az anyá-

mat te nem ismerted. Az én anyám! Te rád hasonlított.

Timárné: Nem igaz! Én ismertem!

Timár: Hát kire hasonlít?

Timárné: Nem tudom.

Liza: Ne veszekedjete, mert még fürdő előtt nyergeltetek és itt hagylak.

Timár: Nem beszélek többet. Tudom, hogy ez nektek borzasztó, irtóztató, és nem akartok emlékezni... Te... te... téged még értelek. Nincs magyar komtessz, aki nálad komtesszebb. De nézd meg a mamát... (Mégfogja az arcát.)

Timárné: Oh, hogy megvetem és lenézem önt. Engedjen el!

Timár: Persze, most engedjelek el. (Lizához:) Tudod, hogy az anyád halálosan szerelmes volt belém?

Timárné: Hazugság!

Timár: Liza tudja, hogy én soha... Nehéz volt veled, nehéz volt...

Timárné: Úgy? S milyen nehéz volt nekem!

Timár: Persze, hogy nehéz! (Mutatja, hogy milyen kövér.) Mamácska, kár az ilyeneket elfeledni. Igaz, amikor megígértem, tetszettél nekem. Amikor elvettelek, már csak azért tettem, mert megígértem.

Timárné: Tehát könyörületből, csak azért, hogy szavát tartsa? Elhiszed ezt, Liza?

Liza: El. A szavát, azt megtartja az öreg.

Timárné: Úgy? Jó. No jó. (Szárazon:) Kérem, rendelkezék, hogy idejében indulhassak.

Timár (alázatosan): Fogatot, vagy autót parancsolsz magaddal vinni a vasuton?

Timárné (sóhajtván): Mind a kettőt... A csekélykönyvet! A Vozinszky-hercegnő ékszerek. Azokat viszem. Kérem, telefonáljon be a malomból egy teherautót tárgyaim számára.

Timár (tréfásan): Szívesen. (El.)

Timárné: És az én uram, ez a te apád! A te apád! A te apád! Egy egész életen át hozzá láncolva! Ha elmondhatnám neked, ha elmondhatnám!

Liza: Mit?

Timárné: Mindent.

Liza: Mit? Húsz éves vagyok. Tudok mindent! Majdnem mindent! Gyónd meg nekem! Ha titok, siromba viszem. Ha kell, igazságot szerzek neked. Mi volt veled, anyus? Ifju korodban apa, a fantáziádat, nem tudta... Neked valami regényed volt.

Timárné: Ostoba pletykák... Mit mondjak? Nincs mit mondani!

Liza: A Sacre Coeurben beszéltek kis lányok, akik szintén mindent tudtak, már akkor. A kedves nővérek célzást tettek rá. Valamire, mit tudom én mire.

Timárné: Én becsületes asszony vagyok. Az vol-

tam mindig. Szamár voltam, belátom. Ki nézi ma nálam ezt érdemnek? Mi minden lehettem volna? Mit csinálhattam volna az apádból és legfőképpen belőled! Csakhogy én azt mondtam a főhercegnek, fenség, vagy — vagy!

Liza: Egy főhercegnek? Királyi vérnek. Az más. Tehát igaz! Tehát igaz? Beszélj! (Egészen közel bujik hozzá, a beszéd folyama alatt az ölébe bujik. Sűrű eső veri a nagy ablakokat. A szoba egy kissé elsötétedik.)

Timárné (igent int a fejével): Én nagyon szép voltam és nagyon sovány. Oroszhonból hozott az apád. De voltak már itt magyar rokonaim. Ő akkor már nagyon gazdag volt.

Liza: Jó, jó. A hercegről beszélj. A hercegről akarok valamit hallani.

Timárné: Tengeri fürdőben. Engem a vízben látott. Még aznap délben bemutatatta magát. Másnap este . . . babérlombok, cipruslombok, narancsfák . . . már nyilatkozat történt.

Liza: Szerelmet vallott? A főherceg?

Timárné: Azt. De megmondtam neki: fenség, én a férjemhez hú maradok.

Liza: Apát szeretted?

Timárné: A herceget szerettem.

Liza: Borzasztó mégis. Szegény apa. Szép és fenségés volt a herceg?

Timárné: Szép és fenségés. Keveset beszélt. Igen, nem.

Liza: És te mit feleltél, végül mit feleltél a hercegnek?

Timárné: Nem. (Szünet.)

Liza: Tehát nem igaz, egy szó sem igaz?

Timárné: Miből, mi?

Liza: Az, hogy én (erőt vesz magán) hogy én a herceg gyermeke vagyok! Mindent, mindent mondj el nekem! Ne félj, nem leszek oktalan. Kérlek, mamuska, szép, szomorú, beteg mamám, nyugtass és gyógyíts meg engem.

Timárné (fontoskodva): Az időt nem tartom alkalmasnak teljes őszinteségre.

Liza: És mi lett a herceggel?

Timárné: Meghalt, fiatalon.

Liza: Látott engem valaha?

Timárné: Két éves korodban, sokszor. Nagyon, nagyon szeretett. Az állad alatt volt egy pont és azt csókolta meg mindig. És a kezedet, kis tenyeredet.

Liza (nézi a kezét, fejét lecsüggeszti, szomorú lesz).

Timárné (megöleli, a fejét keblére vonja): Mit szeretnél jobban? Mi neked a kellemesebb? Igen, nem? Ha meghallgattam? ha nem hallgattam meg? (Réve-

tegen:) Volt-e valaha valaki, aki neki ellenállhatott? Amióta a herceg meghalt, azóta járok Maria-Grünbe.

Liza: Én bizonyosságot akarok! A teljes bizonyosságot! Tudnom kell, mi és ki vagyok? Mért vagyok ilyen, hova tartozom? Jogom akarom! A tiszta helyzetet. Ki! ki akarok menni ebből az arany penészből. Unom. Utálok, megfojt. Követelem, felelj!

Timárné (kezébe rejti arcát).

Liza (hozzámeget, lefejt a kezét arcáról, elébe térdel).

Timárné (makacsul): Nem felelek!

Liza: Mama, mamám, beszélj! Bizonyosságot, bizonyosságot, mert megőrülök!

Timárné: Nincs, van! Óh, de mennyi! Mindig magamnál hordom! (A fekete retiküljére mutat.)

Liza: Csak egyet is! (Utána kap a retikülnek, Timárné ijedten kapja el és a melléhez szorítja): Nekem mégis borzasztó, hogy ezt a furcsa, kedves öreg embert elveszítsem.

Timárné: Nem veszíted el azért. Mért vesztenéd el? Mért?

Liza: Én csaljam, én is tévedésbe tartsam? Ez nem én vagyok.

Timárné: Hát én vagyok? Azt értetted, én vagyok? Bánom, hogy beszéltem.

Liza: Igaz, vagy nem igaz? Csak föl akartál izgatni. Csak föllázítani.

Timárné (vontatva): Igaz. És van is egy bizonyítékom. Egy brocheot kaptam tőle. Egy párdúc foga, aranyérembe foglalva. Első találkozásunk emlékére. Bele van gravírozva a dátum. Neve, a keresztnéve.

Liza: Látni akarom, mutasd. (Közelebb lép.)

Timárné: Csitt! Majd . . . Később. Várni, várni kell.

Liza: Nem tudok várni! És most itt hagysz, így. Kegyetlen és gonosz vagy, mama.

Timárné: Csak egy boldogtalan és ártatlan áldozat. (Az óráját nézi.)

Timár (belép, igen vídáman): Ahogy megparancsoltad. Minden rendben. Ha nem ellenzed, a reggelit ide . . . Gyönnek, papod, orvosod.

Lakáj (tálcán három kis mérleget hoz. Kevés sonkát. Miniatür szendvicseket, miniatür csészéket. Leteszi az asztalra).

Timárné (mér magának igen szorgosan. Közben lopva eszik).

Lakáj (másik két igen szükös porciót hoz): Főtisztelendő Crisoston atya! A házi orvos úr.

Timár (nyomban a reggelihez ül): Búcsúlakoma! (Megvetéssel): Ez a búcsúlakoma!

Házikáplán (igen elegáns meghajlással): Höl-

gyeim! (Más hangon:) Dicsértessék! (Timárné kezét csókol a papnak. A pap kezét csókol Lizának.)

Timárné: Dicsértessék!

Timár: Amen. Tartsanak velünk! Van elég, mi? Akinek van enni, az nem ehet! Akinek nincs, az se ehet.

Háziorvos: Quitt. (Előre jön. Játék a Gertner-féle lesóványító koszttal és mérlegekkel, kezét fog a hölgyekkel.)

Liza (nem ad kezét, elmélyedt).

Orvos: Kegyvesztett vagyok?

Liza (rándít egyet a vállán. Helyet változtat. Külön ül. Automatica az ételhez nyúl, beleharap, visszateszi).

Orvos (Lizára mutat): Valami baj van?

Timár: Semmi! Végre is az anyja megy el. Már alig van itt.

Timárné: Ha meggondolom, atyám hogy lelki vigaszt hónapokig nélkülözni fogom. Hogy nem lesz senkim, akinek szívem titkát . . .

Káplán: Szent Crizosztont azt mondja, hogy az ördög a nők csipőjében tartózkodik. Ön, asszonyom, azért megy a mariagrüni szanatóriumba, hogy (csipőjére mutat) megszabaduljon. Erre az időre szívesen föloldom önt és imádkozni fogok önért.

Orvos: És nem beszélek rosszat róla társaságban.

Timár (titokban szintén eszik, úgyszólván lop): És

értem is páter! Hogy ez (az orvosra mutat) ne engedjen éhen halni. Különben, mikor imádkozik maga, atyám? Amikor mindig társaságban van, a szalonokban él.

Káplán: Az éj magányában.

Timár (kínos csend): Igen. (Bevégezte a reggelit és szomorúan néz az üres tálra. Egy szivart kettévág, felére rágyújt, a felét elteszi.)

Timárné (szintúgy fölsóhajt): El innen! Innen el! (Néz maga körül. Leányához siet. Közben megáll.)
Liza! *Lizám!*

Orvos: Ne zavarja, beteg! (Az egyik kezével a Timár pulzusát fogja, a másikat kinyújtja Liza felé.)
Fenséged!

Liza: Azt hiszem, lázas vagyok.

Orvos: Szabad kérem a kezét.

Liza: Azt nem. Azt majd másnak. (Más hangon:)
Maga mindenkinek összefogdossa a kezét. Nekem olyan orvos kell, aki csak az enyém.

Orvos: Hercegné!

Liza: Önnek az vagyok.

Timár: Béküljünk ki mind. A mama elmegy. (Az óráját nézi.) Sőt el is késik, ha már nem megy.

Timárné (nagy prosopopéjával fölemelkedik, szorítja a retiküljét, az ajtóhoz áll): Isten áldjon, Liza! Isten áldja, Timár. Maradjon kérem. Maradjatok. A

főtisztelendő úr, a doktor úr és az első komornyik és rendes szolgálómélyzetem fog kikísérni. Más nem kell. Irj, Liza! Én nem fogok írni. Nem fogom zavarni atyádat . . .

Timár: Engem? Miért? Miért nem?

Timárné: Tudom, örül, mert elmegyek. Nem vagyok megsértve. Én megszűntem külsőleg nő lenni. De bensőmben az vagyok. Nagyon is az. És ha levettem magamról a külsőt, amely elföd . . . ha regenerálok magam, visszatérek Maria-Grünből és helyrehozom, amit elmulasztottam.

Timár: Nono!

Liza: Mama, te mindig ilyen elbúcsúzásokat csinálsz. Mít ijesztgetsz bennünket?

Orvos: Amikor csak arról van szó, hogy sok karlsbadi sót egyen és igyon, kedvező körülmények között. (Óráját nézi.) Gyorsan tessék kisírni magát.

Timárné: Bocsánatot kérek az uraktól, de Timár úrhoz van még egy bizalmas szavam. Nem haragszom. Éljen ön, éljen a . . . tudom én . . . éljen egészen bátran a kedveseinek.

Timár: Úgy nézek én ki? (A hasára, a fejére mutat.)

Timárné: De ne hagyja el a szegényeimet se. És adjon minden héten Páduai Szent Antalnak . . .

Timár: Minden héten? És mit ad ő nekem? Nem állok vele üzleti összeköttetésben.

Liza: Ez közönséges volt. Hozzád méltó volt. Dit mois pardon!

Timárné (határozottan): Utalványozok Páduai Szent Antalnak . . .

Timár: Rendben van. Folyósítom.

Káplán: Köszönöm. (Az autó túlkölése hallatszik.)

Timárné (Lizát homlokon csókolja): Ne nyugtalanodjál. Bennem higgy. Mienk a jövő.

Liza (igen élénken): Menj, mama. Vigyázz magadra. Ne vásárolj össze minden hamis régiséget. Szervusz, szegény mama. (Maga elé néz. Hirtelen az anyja felé fordul.) Mért mégy éppen most el, amikor szükségem van rád, amikor . . .

Timárné (szájára teszi az ujját, majd a test nagy bőségét jelzi): Kell, most már muszáj. (Az autó haragos túlkölése hallatszik. Timárné pukkedlivel, káplán mély meghajlással. Timár utolsónak marad. Kopogtatja felesége hátát és úgy kíséri az ajtóig.) Aztán ne egyél titokban, mama! Viseljed jól magad, mama. Udvartass magadnak bátran. Vannak ott jó beteg emberek, akik fölülnek neked, mama. Búcsúcsókot, mama! (A beszéd egy része már a külső szobában.)

Orvos (meghajlik. Vár egy pillanatig. Liza felé):

Csakugyan lázas? Parancsol velem? Vessen meg, mint embert, de használjon ki, mint orvost.

Liza: Így lehet.

Orvos: Még délelőtt? Visszajöjtek?

Liza (igent int): Később lehet, hogy valamit kell öntől kérdenem.

Orvos (mély meghajlással el).

Timár (visszajön, Megáll az ajtóban): Elment. (Sóhaj, mint a felesége. Hirtelen igen vidáman:) Egyedül maradtunk.

Liza (az orgonához ül. Bús és régi egyházi éneket intonál. Abbahagyja. Mereven néz maga elé).

Timár: A mama nekünk jó időben ment el. Vized lesz. A kedves mama nem zavar bennünket. Egy embert fogok neked bemutatni. Az embert!

Liza: Egy commis voyageur, mint rendesen. Éppen ahhoz való kedvem van.

Timár: Commis voyageur? Jön üzletet kötni az állammal.

Liza: És mellékes üzletnek engem akar elgseftelni magának?

Timár: Látni szeretne! Megnéz. Esetleg megfelelsz neki. Mert ő *nekem* megfelel.

Liza: Megfelel neked? Akkor aztán minden rendben van. (Fölkel.)

Timár: Mindig ilyen selfmademan volt az ideá-

lom. Még alig mult 30 éves és csaknem tíz milliója van. Mind maga szerezte. Egy krajcárt sem örökölt. Egy krajcárt sem. Föl tudod fogni, micsoda nagy dolog ez? Mekkora dicsőség... És itt volt Pesten, én ismertem mint volonteur.

Liza: És hogy csalta föl magát? Különben ne mondd el, nem érdekel. Más érdekel. (Fölsóhaj.)

Timár: Mi bajod? (Igen melegen:) Ki bántott? Mit nézel rám olyan furcsán?

Liza (hosszan nézi az apját): Különös egy ember vagy te. Nem tudsz semmit a világról, ami körülötted történik, semmit.

Timár: Igaz, nem érdekelnek. Nincs is időm. Ami van, az a tied, hercegkisasszony.

Liza: Mért nevezel engem hercegnőnek te is? Miért?

Timár: Nem vagy-e az? Nem élsz-e úgy? Van-e a hercegkisasszonyok közt olyan szép, annyira előkelő, olyan gazdag, mint te?

Liza: Igaz, hogy nyolc esztendőskoromban hosszú sleppes-ruhát kívántam és apródot hozzá, aki viszi?

Timár: Igaz és én meg is adtam egy születésnapodra. Az anyád — megleptük — csakhogy meg nem örült a boldogságtól. Igaz, sok nem kellett neki.

Liza: Tiszteletlenül nyilatkozol a mamáról. Néha az a gyanum, hogy te nem szereted eléggé.

Timár: Na, na!

Liza: Mért nem válsz el tőle, ha nem szereted?

Timár: Elválni? Azért, mert elkövéredett és olykor-olykor gurul lefelé — a fantáziáján? És ha bünt követett volna el ellenem, akkor is megbocsátanék neki.

Liza: Miért?

Timár: Érted? — Téged nekem adott.

Liza (fölsóhajjt): Szegény, apa! Tudod-e, hogy a te nagy szereteted nekem sokszor fáj. Néha sért.

Timár: Miért?

Liza: Mert... mert... úgy érzem, hogy nem vagyok rá érdemes.

Timár (megnyugodva): Bízd csak rám.

Liza: És nem is értem. Te más vagy és én is más. Ellentétes az ízlésünk, az életfölfogásunk. Minden dologról mást gondolunk.

Timár: Lehet, hogy éppen ez tetszik nekem, hogy én ilyen közönséges vagyok, te meg olyan finom. Én meggondolom, amíg egy forintot kiadok, te meg kiszórod az ezreket... Azért nem félek. Itt (fejére mutat) és itt (szívére mutat) belül az én igazi lányom vagy.

Liza (él nélkül elrövedezve): Gondolod?

Timár: Biztosan tudom.

Liza: És én félek, hogy nem szeretlek eléggé, te kedves öregember. (Megsimogatja az öreg arcát.) Mert kedves vagy, azt tudod. Eh, üres a napom, üres, üres. Kártyázzunk.

Timár: Jó, kártyázzunk. Mit akarsz tőlem kicsalni, kis cigány? Mondd meg, mit vegyek meg neked?

Liza: Nekem nem kell semmi, ami megvehető.

Timár: Mit akarsz? Te tudod! Én nem. Királynő akarsz lenni valami új országban? Ezekre a német hercegnők pályáznak. Ezekkel te nem konkurrálhatsz. Anyák és közkatonák egyszerre. Akarsz egy kis báróságot? Ha akarod, szólj egy szót. Egy fél millióba kerül. Annyival kevesebb lesz. Kár a finom, eleven pénzért. De ha kívánod... No! Mosolyogd el már magadat! Kislányom! Kis királynőm! Nagy zsarnokom (Keze közé fogja Liza arcát. Az dacosan kirántja magát.)

Liza: Hagyj el. Unom a tréfáidat. Megvetem a tanításaidat. Nem bírom el, hogy nagy dolgok fölött gúnyolódol és a vagyonoddal kérkedel. Inkább lennék szegény. A legszegényebb.

Timár: Szegény? (Befogja az orrát.) Nem jó szagú. Csak egy gazdag ember lehet jószagú és tiszta. Nagyon hamar tettem ezt a tapasztalatot. És ezt is a te javadra fordítottam. Nagyon, nagyon gazdagnak kell lenned. Összeszedni a számodra minden pénzt, ami csak földszedhető. A földön, a sárban hever, a vakok nem látják, a lusták nem emelik föl. Nekem a lábamhoz, kezemhez tapad. De nekem nem kell. Mind neked kell.

Liza: Milyen gazdag vagy? Mondd?

Timár: Ez már beszéd. Ezt szeretem. Kártyázunk! Nyerj tőlem, ha tudsz, Liza. Igaz, hogy *ti* csaltok?

Timár: Ki az a *ti*?

Liza: Te.

Timár: És ki mondta ezt neked? a grófnő?

Liza: Az.

Timár: A házi grófnőm . . .

Liza: Akinek a birtokát, mindenét árverésen vetted.

Timár: Hát hol? Hangversenyen? Nem én árvereztettem el. Én tőlem nem kapott kölcsönt egy krajcárt se. És idevettem. Állandó vendégszeretemet élvezi. Ez a hála? Na jó! Hát játszunk! Mibe?

Liza: Egy templomot akarok tőled nyerni. Egy francia gótikájú templomot.

Timár: Francia gótika? Magyar stílus nem is lesz jó? Minden párti egy esők. (Cvikipuszt mutat.)

Komornyik (aranytálcán névjegyet hoz).

Timár (elolvassa): Ez az! Az ember! Kérlek szépen, fogadd! Nézd meg magadnak. Nem kerül semmibe. A Credit Lyonnaisnál kezdte a pályáját Afrikában.

Liza: Vadászott tigrisekre, oroszlánokra, elefántra?

Timár: Kérdezd meg tőle. Biztosan. Behozhatom?

Liza: Legyen meg a kedved. Hozd be. De lassan. Toilettet kell csinálnom. Már olyat, amilyet. (Csenget.)

Komorna (jön).

Liza (megnézi magát): Eh, ennek így is jó lesz. A damaszksusi kendőm, kalapot. Pár kalapot a maiakból.

Komorna: Fernand jött, kalapokkal. (A masamód kisasszonnyal hat skatulyát hoznak be s a kendőt).

Liza (a masamód kisasszonyhoz): Lássuk.

Masamód (fölpróbál három kalapot. Közben elsőnél) délelőtt, (másodiknál) délután, (harmadiknál, lelkesedéssel:) este.

Liza: Ez elég utálatos, ezt adja ide.

Komorna: Hát kalapban . . . ?

Liza (dacosan): Igen, kalapban. (Oda se néz. Tükör nélkül próbálja a kalapokat, amelyik nem tetszik, elgurítja. A legkényelmesebbet fönntartja, beburkolózik a kendőjébe. Lárait törökösen maga alá húzza.)

Timár (bekukkan): Lehet?

Liza: Ha muszáj.

Timár: Ronn! Ronn S. Tivadar! Ilyen fiatal és már vezérigazgató Berlinben. Nem itt. Emlékszik, vezér úr? Még akkor kérdeztem, mit keres ez a kisfiú a börzén?

Ronn: Én megtaláltam, amit kerestem. Annyit hallottam kegyedről kisasszony, a külföldön is, és . . .

Timár: Megbocsájtanak a magas uraságok. De nekem igazgatósági gyűlésem van . . . Vesztemre van itt az irodám . . .

Ronn: Megadjuk a fölmentést.

Liza: Üljön le. Látni akart. Mit kíván tőlem?

Ronn: Élénken érdeklődöm minden iránt, ami szép.

Liza (szárazon): Igen . . . Atyám azt mondta ön-ről, hogy ön most az első ember Berlinben. Ön és a császár. A császár és ön.

Ronn (tetetett szerénységgel): Édesatyja elnéző irántam. Az első éppen nem, de talán nem is az utolsó. Mindenesetre az elsők között.

Liza: Atyám nekem említett valamit . . . Hogy is volt az a császárnővel? Nekem, megmondhatja.

Ronn (mohón): Az úgy volt, hogy S. M.

Liza: Igen. S. M. Értem.

Ronn: S. M.

Liza: S. M.

Ronn: Azt mondta S. M., akivel Hartenau estélyén volt szerencsém találkozni: hallja maga!

Liza: És S. M. azt mondta: Hallja maga.

Ronn: Azt S. M. a császár! Ezt. Hallja maga, tudniillik — én — a császárné érdeklődik az ön műipari dolgai iránt. Kérjen tőle audienciát. Én tudtam, mit akar ő felsége és mit kíván tőlem a császárné.

Liza: Mit?

Ronn: Meg akart pumpolni a szegényei számára. És elmentem.

Liza: És elment. Ön borzasztóan gazdag.

Ronn: Én, úgy elégségesen. Inkább a bankok, amelyeket vezérlek. Mi van ott? Mi van ott?

Liza: Nekem imponálnak maguk nagyszerű bank-direktorok. Olyanok, mint egy-egy nagy rablóvezér.

Ronn: Ezt bóknak veszem, köszönöm.

Liza: Aki a nagyvárosok márványszögletein áll és várja a kereskedőket, a megszorult karavánokat, a zsákmánnyal hazatérő karavánokat. Tudja, hogy ön nagy ember?

Ronn (automatikusan): Tudom.

Liza: Azért én jobban megvetem önöket és önt, mint a legutolsó commisetet, aki hűségesen, olcsón kiszolgál. Ön nem egyéb, mint egy commis, commis, commis.

(Nevetve, igen szeretetreméltóan):

Ronn (fölugrik, leül): Méltóztatik velem tréfálkozni? Ez is be van jelentve nálam. El van könyvelve. Ki vagyok tanítva.

Liza: Hogy tűrjön el tőlem mindent. Mert ez idő szerint én vagyok a legjobb fél a monarchiában, akivel a legjobb üzletet lehet kötni. És az én atyám az ön alkusza . . . (Hirtelen változott hangon:) Azt hallom, hogy ön a birodalom legjobb társaságába jár.

Ronn (beugrik): Ez, ez az! Az én sikerem inkább társasági, mint közigazdasági. Tegnap reggel póló-já-

téknál mondom Ratibor hercegnek: „Fenség, nem is tudom, nem is értem, hogy te meg én, mi még élünk. Amit ez a porosz arisztokrácia kibír, amit az kibír, és amit én kibírok! Délben még Coll-Hann-Dembrandt grófnénál dejeunezek . . .

Liza (ajkbiggyesztve): A német protestáns arisztokrácia nem is arisztokrácia. Nekem csak a katolikus arisztokrácia arisztokrácia.

Ronn: Nekem is. Én is. Csakugyan. Mégis más egy katolikus gróf.

Liza: Báró ön már?

Ronn (szégyenkezve): Még nem. De leszek. Egész rövidesen.

Liza (pénzt jelez a kezével, grimace-szal).

Ronn: Együtt van.

Liza: Mennyi?

Ronn: Kettő.

Liza: Kétszázezer! Ezt ne az én apám lányának mondja.

Ronn: Főrendház nélkül.

Liza (ajkbiggyesztve): Főrendház nélkül. Az semmi.

Ronn: Majd később. Ha lesz kiért . . .

Liza (édeskésen): Kettő. Így is kevés. Ön mesziről jött ember. Arcátlanul hazudik!

Ronn (felugrik, leül): Méltóztatik enyelegni velem? Önök kulturlények nem az élet, hanem a könyvekből ismerik az életet.

Liza: A lovakat szereti maga?

Ronn: Három Mercedesem van. A lónak vége. A ló vagonbukott. Csak az egy autó van.

Liza: Azt hiszem — magunk között mondvá — hogy ön, ön egy parvenü.

Ronn (felugrik, leül, kényszeredett nevetéssel): Selfmademan, az vagyok. Az vagyok és nem szégyellem! Soká jön kedves atyja, soká jön.

Liza: Soká. De az önt ne zavarja. Ha ön akar, el is mehet. De itt maradhat.

Ronn: Inkább maradok.

Liza: Jó napot. (Az orgona mellé ül. Egyházi dalt intonál.)

Ronn (felkel és melléje áll. Beszél, de az orgonától alig hallatszik a beszéde.) Fiatalkoromban különösen nem egyszer sajátságosan fogadtak, de . . . (Feláll, kétszer gyorsan meghajlik Liza előtt és hanyathomlok el.)

Liza (kacagva a diványra veti magát).

Timár (belép): Mit tettél ezzel az emberrel?

Liza: Én? Semmit. Volt itt valaki? Nem is vettem észre . . . az üzletember . . . Terád tartozik. Minek

szabadítasz rám szakállas embert? Ilyen boltos ségédet?

Timár: Ez? Ez nagy ember.

Liza: Én nem bántottam. Nem is válaszoltam neki a végén.

Timár: Nagyon is sokat engedsz meg magadnak, kicsi. Ezek az urak, akik husz esztendőskorukban prokuristák, nem érnek rá, hogy nőekkel szellemesek legyenek, de ha egy üzletféllel állanak szemben . . .

Liza: Rosszat beszélt a lovakról, a költőkről, mindenkiről. Jót csak saját magáról. És szakállt visel.

Timár: Kidobni azért nem kellett, kidobni.

Liza: Miből sejtet, hogy kidobtam?

Timár: Nagyon sietett lefelé a lépcsőn . . . Értsd meg leányom, kis briliáns bogaram. Nekem nincsenek elveim, vágyaim, terveim. Még hitem se! Ha akarod, hiszek az Istenben, ha nem akarod, — nem. Csak egyben hiszek: benned. És téged illetőleg tréfát nem ismerek. Akarom, hogy boldog legyél, okosan, becsületesen és tartósan boldog. És nem vagyok hajlandó sem az anyád, de még a te szeszélyedből is, hogy ne legyél az, aminek én akarlak! Mindent csinálhatsz velem és mindenkiel tudod, csak egyet nem. Azt, hogy az én vagyonomért szerencsétlenséget vegyél magadnak.

Liza: Hogy érted ezt? Valami szerzővel hozatsz nekem egy férfit, aki neked tetszik és a karja közé

dobsz. Egy férfit, alkalmasint olyat, aki a millióidat megőrzi, sőt fiadztatja. Akinek az lesz az egyik mellékfoglalkozása, hogy nekem a férjem.

Timár: Beszélni, azt tudsz. Akár egy . . . püspök. Én nem merek és nem tudok vitatkozni veled. Egyet azonban megmondok egész egyszerűen és világosan. Szívesen veszem, ha beleszeretsz valakibe — tudom — ez ma divat, és nem is csúnya — de kell, hogy az a mi fajtánk, a te fajtád, az én fajtám legyen. Egy idegen elidegenít tőlem és én elvesztelek. Szeress valakibe, aki dolgozik. Olyanba, aki el tud tartani, akkor is, ha olyan szegény volnál, mint amilyen az anyád volt . . . Megértetted?

Liza: Meg. De van egy megjegyzésem. Én nem vagyok könyvből művelt. Én egy előkelő és jó ízlésben, keresztényi hitben, egészséges sportban nőttem fel, s én rendelkezem magammal. Én oda és arra megyek, ahova akarok. Megértetted?

Timár: Meg. El vagyok bocsájtva. Felesleges vagyok. Jó, hát el is mehetek. Rossz kedved van! Alapjában nekem se tetszik az az ember, aki itt volt. Nagyon siet. Mohó. Majd jön más. Együtt ebédelünk?

Liza (szárason): Nem, nem lehet. Ma nekem bőjtnapom van.

Timár (visszadugja a fejét. Egyik ujjával int):
Liza! Liza! (El.)

Orvos (megáll az ajtóban, tiszteletteljes főhajtással).

Liza (ledobja fejéről a kalapot. Fölugrik a diványról és igen nagy örömmel az orvos felé szalad. Közben megbánja s hirtelen megáll): Nos?

Orvos (közelebb jön, mélyen meghajlik): Fenséged parancsol velem?

Liza: Vártam és jó, hogy itt van. De először is arra kérem, hagyja el a tettettet alázatosságokat. Az a gyanúm, hogy maga kigúnyol mindnyájunkat és legfőképpen engem. Nos, ha tudni akarja, magamban én is önt. És meg is vetem.

Orvos: Két világnézet, ennyi az egész. És, hogy nem tudom eltüntetni azt az öt kis szeplőt, amely bal halántékán minden tavasszal megjelenik. Várom is, hogy kenyeremet elveszítsem.

Liza: Ez a race, amelyhez ön tartozik, a dicsekvés. Tudja, hogy ez a ház ön nélkül nem élhet. És én is. Én is megszoktam, hogy maga van. Ezzel a birka, kedves birka arcával. Végre is egy férfi, aki nem férfi.

Orvos: Valóban nem az . . . kegyednek. Csak egy orvos.

Liza: És ha meggondolom, maga volt az első férfi, akit láttam. Szerelmes voltam magába 13 éves koromban. Tudta?

Orvos: Sejtettem.

Liza: Arcátlan. Eltettem a szivarjai megmaradt darabjait. Egy japáni dobozba. És többször megnéztem. Két esztendeje még megvoltak. Utálattal dobtam el és magamat is utáltam. Most pedig megvagyok könnyebbülve, hogy életem e tisztátlanságát meggyóntam, üljön le. És maga, no mondja meg az igazat, nem volt egy kicsit? . . . Lehetetlen! Nagyon szép és üde lány voltam. Magam is szerelmes voltam Lizába. Most, oh, most . . .

Orvos: És most ki és kibe?

Liza: Tolakodónak azért nem kell lenni! Unom magamat, unom magát, mindenkit és tele vagyok, igen vággyal vagyok tele. Valami tiszta, valami szép, valami hatalmas és előkelő, pénzért meg nem vásárolható, előkelő . . . (Torka összeszorul.) Sírhatnék vagyok, úgy vágyom valamire. Becsületes ember maga?

Orvos: Eddig nem volt alkalmam becsületesnek lenni.

Liza: Becsül és szeret maga engem?

Orvos: Soha nem volt kedvesebb és drágább, mindenképpen drágább betegem!

Liza: Nem szükség folyton a szememre hányni, hogy maga belőlünk, belőlem él.

Orvos: Nos? Kit gyógyítsak, vagy kit mérgezzek meg?

Liza: Feleljen a kérdésemre. Mért nevez ön engem fenségnek?

Orvos: Mert valóban az.

Liza: Maga hizeleg. De mások is vannak, akik . . . tud valamit?

Orvos: Azt, hogy maga Liza gyermekkorra első pillanatától kivételes leány és követeli magának a hódolatot, mint más téren az apja.

Liza: Az apám. (Hidegen:) Igen, az valóban csudálatos ember. (Gyorsan:) Mért nem szeretem én az apámat? Ő senkit se szeret mást csak engem és én őt csak tűröm. Alig tűröm. Mért?

Orvos: Mert alapjában véve nagyon is hasonlítanak egymásra. Még archan is.

Liza: Maga mégis csak alacsony ember. Eladta magát az apámnak, a nábobnak. És most elad néki engem. Tudom, hogy ön kém, az apám kémje. Egy másik kérdést: Mit kell tennem, hogy szabaduljak ebből a megparfümírozott és agyonaranyozott . . . ki akarok, ki innét.

Orvos: Menjen férjhez.

Liza: Kihez?

Orvos: Egy királyhoz.

Liza: Hol van? És ha maga király volna, elvenne maga engem? (Csend.)

Orvos: És az étvágyával, hogy van most?

Liza: Nem tudok enni és nem szeretek semmit. Csak egy kis malassoli caviart. Friss fügét és datolyát. Semmit, csak szarvasgombás pástétomot. Bárányt rostont, pezsgőbe főtt ananászt, macedoint, angol szalonnával sült ki monton schoppot.

Orvos: Szomorú . . . és más semmi. És ezen a komoly panaszán kívül van valami, ha még kevésbé komoly is?

Liza: Egy kérésem.

Orvos: Tehát parancsa.

Liza: Kritizálnia nem szabad.

Orvos: Sohse kritizálom magát, Liza, úgy fogadom el, ahogy van.

Liza (kacéran): Mért nem mondja, hogy úgy imád. Mért sajnálja tőlem a szót? Fölszámíthatja a háznak a nyári külön költségjegyzéken. Igaz, hogy maga kapzsi?

Orvos: Szeretem a pénzt. Sok pénzre van szükségem. A mamám nagyon szerette az apámat: öt leánytestvérem van, nekem kell férjhez adnom őket. És a derék férfiak drágák.

Liza: És magát nem akarták így megvenni soha?

Orvos: De igen. Többször is.

Liza: Nos, és?

Orvos: Valami visszatartott.

Liza: Mi?

Orvos: Nem tudom. Talán az izlésem.

Liza: Nem volt magának fiatal korában valami regénye?

Orvos: Nem. Tudtommal nem. Nem volt időm magammal törődni.

Liza: Mégis, titokban . . . Nincs mit szégyelni rajta. Maga is csak ember. Lehetetlen, hogy ne tetszett volna magának egy leány jobban, mint a többi.

Orvos: Lehet. Talán. Esetleg.

Liza: Ugy-e? No lássa. Ki volt?

Orvos: Senki.

Liza: Volt idő, amikor azt hittem, hogy én vagyok az. Egyszer a mellemre, a pusztá mellemre tette a fejét és hallgatódzott. Éreztem, hogy a feje forró és reszket. Nem tudott lélegzeni és a szája sütött. Akkor azt gondoltam magamban: Liza, ez a fej halálos gyötrelmeket áll ki most, nehogy elárulja, éretted forró, miattad nem tud lélegzeni és az életét adná azért, hogy az ajkát hozzád értesse. De megküzd magával. Mert attól fél, hogy megalázzák, kidobják, ha egyet mozdul.

Orvos: Emlékszem egy esetre. Maga Liza, akkor lázas volt.

Liza: Persze, hogy az voltam én is. És nekem is nagy erőmbe került, hogy a maga száraz fejét oda ne szorítsam erősen a nyakamhoz, olyan erősen, hogy megfulladjon, fuldokoljon, valljon, bevallja, és én is . . .

De aztán nagyon örültem, hogy én olyan erős voltam, maga pedig olyan gyáva.

Orvos: És mit álmódott még akkor lázában?

Liza: Ha zavarban van, vallja be és ne akarjon ravaszul kitérni.

Orvos: Mi elől?

Liza: A tény elől.

Orvos: És a tény?

Liza: Hogy én szerelmes voltam magába és maga is belém. Én letagadtam, visszafojtottam. De miért tette ezt maga és hogy merte megcselekedni. Ez a tény...

Orvos: No lássa, Liza, ez a tény, egészen úgy beszél, mint a papa.

Liza (türelmetlenül): Ostoba! Egy okos szót nem lehetett magával beszélni.

Orvos: Maga, Lizácska, játszani akar velem unalmában, mint valami babával és a szegény törődött bábút tíz helyen is várják, hogy komolyan vegyék. A bábú megy vigasztalni, porokat írni, halottakat ébreszteni, mert azt is követelik tőlünk — tíz-tíz forintokért, vagy még kevesebbéért. Majd ha még egyszer születek, akkor csak a maga bábúja leszek. Heverek a lábánál. Engedem, hogy egyszer az egyik karomat, másszor a másikat kihúzza a vállamból. Fölrúgjon, fölemeljen. De addig, ameddig ebben a bőrömben vagyok, nem adom oda ilyen célokra magamat senkinek, még magának se!

Adja a kezét, maradjunk becsületes ellenség! (Kezet fognak.)

Liza: Jó. Ennél maradjunk. (Fölkel.) Akar tenni nekem egy szolgálatot, amely egy ilyen önérzetes és idősödő férfira csaknem megalázó?

Orvos: Postillion d'amournak akar fölhasználni? Miért ne?

Liza: Elhívja nekem Capriera Kunó grófot, uhlánus tisztet.

Orvos: Ismerem, fölületesen. Ebben az időben lesni szokott magára, szemben a kínai kávéház egy ablakából. (Az ablakhoz megy.) Most ott van.

Liza: Elég pontosan tudja. És nem kíváncsi, hogy mi a szándékom Kunó gróffal?

Orvos: Nem! Tudom, hogy igazán illetlen vagy becstelen dolgot sohasem akarhat. Egy szép paripát akar tőle venni vagy ...

Liza: A vagyot még magam sem tudom. És most kivételesen megengedem, hogy megcsókolja a kezem. (Nyujtja, az orvos csak megszorítja.)

Liza: Szentelen. (Megfenyegeti.) Tehát öt perc. Ide hozza! Élve, vagy halva. Jobban szeretné, ha halva, mi? ...

Orvos: Nekem mindegy. Hozzá vagyok szokva az élethez, mint a halálhoz. Egyformán élek mind a kettőből. (Meghajlik.)

Liza (gögösen biccent a fejével. Ülve marad. Egyszerre fölugrik, kinyitja az ajtó egyik szárnyát, az orvos után néz).

Orvos (a harmadik szobánál visszafordul).

Liza: Kérem, siessen. Miért nézett vissza? Mint aki valahol megütötte magát.

Orvos: Valami pót-megbízást kapok?

Liza: Kíváncsi voltam, nem néz-e be előbb a papához. Adieu! (Beteszi az ajtót s a szín előterébe áll, rándít egyet a vállán:) Eh! (Az ablakhoz megy, nevet, cigarettára gyújt, hátára fekszik a szőnyegen s igen erősen cigarettázik:) Eh! Tiens! tiens! tiens! (Megtölti a cigarettát fölül, összeszorítja a homlokát és egy nagyot, mélyet sóhajt, a száját lefelé görbíti, ez a néma sírás, most hasra feküdvé fejét két karja közé veszi nyöszörögve:) cselekedni, cselekedni, cselekedni. (Fölugrik, csenget. Komorna.)

Liza: Föl akarok öltözni. Hozzon valami ruhát.

Komorna: Melyiket?

Liza: Melyiket, voltaképpen nincs egy fölvevő ruhám.

Komorna (elmosolyodik): Ruhából soha sincsen elég! De tegnap küldött haza Drecol Bécsből kettőt. És a Paquin monequinje éppen itt van. Három toilletet hozott haza és a nagy brocátot a nagy ruhához.

Liza: Küldje be a kis manequint a nagy brocáttal. És aztán adjon nekem egy fichut, cipőt. Elég!

Manequin (franciául): Jó napot kisasszony! (Kezet akar fogni.)

Liza (megsimogatja): Nem érek rá! nem érek rá! Maga biztosan jó családból való, kisasszony?

Manequin: Igen. Mindig takácsok voltak a férfitagok a családban. Különben . . .

Liza (kelletlenül): A brokát.

Manequin (az asztalra mutat, ahova a fehér brokátot egy lakáj letette).

Liza: A földre teríteni!

Manequin: Nincs megengedve! Nem szabad! Egy foltocska és vége!

Liza: Eh, akarom! (Int a komornának, aki fogja a szövetet.)

Manequin: Nem. Nem. Nem szabad!

Liza (a komornához, aki közben a cipőjét fölhúzta): Terítse ki! (A Manequin a kezét tördeli, Liza a szövetet nézi, hirtelen rálép és kacagva végig táncol, majd toporzékol rajta. A Manequin sír.)

Liza (megáll): Megtartom! Fizetem. (Komornához:) Vigye ki! (Manequinhez:) Pardon. (Kezet nyujt.) Au revoir. (A fichut megigazítja magán, az ablakhoz megy, visszaül oda, ahol az előbb ült.)

Lakáj (bebocsájtja az orvost és Kunót).

Kunó (a katonás üdvözlés után állva marad, Liza leül):

Orvos: Van szükség rám?

Liza: Nincs. Igen, természetesen . . . Az előbbi küldetést tessék konzultációnak tekinteni és úgy fölszámítani a háznak.

Orvos: Meg fogom tenni, elmehetek?

Liza: El.

Orvos: Volt szerencsém! (Kunóval kezet fog.)

Kunó (még mindig állva): Szervusz.

Liza (helyet mutat): Maguk régen ismerik egymást?

Kunó: Ugy . . . na . . . most . . .

Liza: És már tegeződnek, maguk férfiak furcsák. Nem zárkóztak. Maga gróf nem konzervatív?

Kunó: Ez is, az is. Mint katona nem politizálhatok. Aztán ez fess ember . . . Engem ide elhozott. Nagyon szeretem, hogy itt vagyok.

Liza: Még se nagyon igyekezett magától. El kellett hozatnom. Nem szégyenli?

Kunó: Nem.

Liza: Egy hete nem láttam önt a lovardában, ahol ön szives volt a lovászmesternek segíteni és az én lovamat longirozni. Mért hagyta abba szó nélkül?

Kunó: Engem malheur ért, a legnagyobb malheur ért, ami csak embert érhet!

Liza: Szegény barátom! Panasolja el, ha meg akar tisztelni!

Kunó: Anna-Marie meghalt.

Liza: Iszonyu.

Kunó: És Peterthe Great szintén.

Liza: Elviselhetetlen gondolat.

Kunó: És szintúgy Dunus a hű scheottlandi Gergely, a magyar és a párja Helyre Katalin is. Minden lovam megdőglött. Nincs létalapom, nincs jövőm, hitem és csak adósságom van, amelyeket a hűtlen állatokért csináltam.

Liza: Mért nem fizeti ki az adósságait?

Kunó (fölkialt): Mért nem! (Kényszeredett nevetéssel.) Mért nem? nem is tudom, mért nem!

Liza: Egy katonatisztnak nem szabad adósságokba keverednie.

Kunó: Ezt a jövőre nézve följegyzem magamnak.

Liza: Ön gazdag.

Kunó: Az... no az éppen nem vagyok. Öten voltunk fiúk és mikor a kadetiskolából kiléptünk, atyánk, az altábornagy 100—100 forintot adott mindegyikünknek, hogy rangunk és állásunkhoz képest élhessünk. Száz forintot egyszersmindenkorra... Mindjárt egy hibás lovat vettem ezen. Aztán sok lovat. És ma egy sincs. Azóta jól éltem. Baj nélkül. Most aztán beütött.

Liza: Valami baja volt?

Kunó: Semmi, csekélység. Bagatell.

Liza (vidáman): Szeretem a bajt, és a férfit, ha megküzd vele. Maga született a küzdelemre.

Kunó: Tessék... Jőjjön csak. Oh, jőjjön. Majd én elbánok vele!

Liza: Látom, hogy maga egy egész férfi és mégis kénytelen vagyok megvetni magát!

Kunó: És azért tetszett engem ide hivatni, hogy ezt megmondja nekem?

Liza: Azért, hogy megmondjam önnek — ön gyáva.

Kunó (fölláll).

Liza: Maga egy levelet írt, vallomást, félig anonim. Itt van!

Kunó (fejét lehajtja): Azt hittem, hogy nem találja ki.

Liza: Akkor minek írta?

Kunó: Hátha kitalálja. És nem haragszik. Haragszik?

Liza: Föl vagyok háborodva (mosollyal mondja, komolyan folytatja). Üljön le és mondja el szépen, mi birta rá e levél írására.

Kunó: Maga nem is tudhatja, nekem milyen rosszul ment... Belől. Egész nap otthon. Hazahozattam a menázsit. Nagyon szomorú voltam. És a lovak is. És akkor arra gondoltam, hogy magának most más lon-

giroz a lovardában. És arra, hogy magának elég volna egy szava, egy jó szó magától és akkor akár minden ló... Alle können krepieren.

Liza: Pfuj! Inkább a jó ló éljen, mint a rossz emberek.

Kunó (igen élénken): Ezt én is úgy gondolom. De nagyon szomorú és nagyon szerelmes lettem. Voltam már. Még jobban. Úgy, hogy a végsőre szántam el magamat, levelet írok. És írtam. Bünt követtem el?

Liza: Azt. Maga ellen. Szerelmes levelet ír, mint egy boltossegéd. Mint egy nő. És nekem, egy úri lánynak, akivel módja van akár minden nap találkozni. Akinek megmondhatja nyíltan, bátran a szemébe. És nem szabad tennie soha többet.

Kunó: Nem teszem soha többet.

Liza: A levél különben mulattatott engem, igen csunyán van írva.

Kunó: Pedig letisztáztam.

Liza: Nem igen látszik rajta. Mondja, mért ír a végén mindent két tével?

Kunó: Mert mindig attól félek, hogy egy kevés.

Liza: Ön nem jár hadi iskolába? Nem is kívánkozik oda?

Kunó (szívére mutat): Ez kívánja a Kriegsschule. (Fejére mutat.) Ez nem bírja.

Liza: Ez kedves. Én már únom az intellektuel férfiakat. Közönségeseket.

Kunó: Én legalább tudom, hogy buta vagyok és evvel okosabb vagyok. Nem? Mi?

Liza: Szülei? Mindketten élnek? Róluk, az öreg grófnőről mondjon valamit.

Kunó: A mama meg a papa rém kedvesek, fessek, negyven esztendeje házások.

Liza: Helyes. Micsoda lány a mama?

Kunó (ijedten): Nem lány. Ahá! (Észbekap.) Bodvicz-Brunn grófnő.

Liza: Helyes. Ön kamarás?

Kunó: De mennyire!

Liza: Mit csináltak a Caprierák és a Bodvicz-Brunn grófok a keresztes háború alatt?

Kunó: Csatáztak.

Liza: Hol?

Kunó: Elöl, középütt, hátul.

Liza: És mit csináltak az ősei Krisztus urunk után a tizedik században?

Kunó: Csatáztak. Elöl, középütt és hátul.

Liza: Nagy Károly alatt?

Kunó: Csatáztak.

Liza: A magyar Mátyás királyt ismerték?

Kunó: Személyesen. Egy Bodviczot cloacába záratott.

Liza: Gyönyörű! Szolgálták Mária Teréziát?

Kunó: De mennyire!

Liza: Voltak vonatkozásai az uralkodó család tagjaihoz?

Kunó: Mindig bizalmas és hű alattvalói voltak.

Liza: Ezt remélem is. Vannak dokumentumai, emlékei, oklevelei, pergamenre és bőrre olyan szép, nagy függő pecsétekkel?

Kunó: Egyebünk sincs. Persze, hogy van. Kastélyunk fala tele van velük.

Liza: Van ősi kastélyuk?

Kunó: Hogyne! Még az se lenne? Mária-Trost; Grác mellett.

Liza: Ólomkeretes ablakok. Pókhálós kis ablakok! (Tapsol a kezével.) Milyen gyönyörű lehet.

Kunó: Fess. És egy fölvonóhíd is.

Liza (igen komolyan): Egy fölvonóhíd. Milyen szerencsés az, aki . . . maga nem is tudja, milyen szerencsés maga, Kunó. Ilyen ősi kastélyban születni. Nem hamisított, vagy drága pénzért vásárolt régiségek közé, mint én. Őszintén, nyíltan, igazán oda tartozni, ahová szívünkben tartozunk. Oh, Kunó! . . . (Változott hangon:) Nagyon szeret maga engem?

Kunó: Nagyon! Azt nem is tudtam úgy megírni.

Liza: És mit tenne akkor, ha reménye . . . soha . . .

Kunó: Mit tehet ilyenkor egy ilyen korlátolt tiszt.

Nincs más. Nincs semmi. Mint hogy egyet keresztül enged a fején . . . a szívén. Ahogy parancsolja. Éppen arra való kedvem is van.

Liza: Nézze Kunó én nem szeretem magát.

Kunó: Az baj . . .

Liza: Nem szeretem magát szerelemmel, hanem becsüléssel.

Kunó: Ez nekem elég. A többi az én dolgom. A többire várok.

Liza: Ne legyen elbizakodott. Nincs szüksége rá. Maga egy egész ember, ha nem is éppen nagyszabású. És nekem meg kell mondani magának az igazat; én föl akarom magát használni a céljaimra; azért én feleségül megyek magához.

Kunó (mozdulatot tesz, hogy aztán „el tőlem?“)

Liza: Nincs mit idegeskednie, előre. Jó és hű felesége leszek. Nincs semmi, amit jobban lenéznék, mint a hűtlenség és én fejtét vételném annak az asszonynak, aki az urát megcsalja.

Kunó: Helyes! Én is ilyen vagyok. Nem tehetek róla, ez a betegségem.

Liza: Ki akarok innen és abból, amit ez a ház jelent, ki más portára, más környezetbe, más emberek közé. Kivisz innen? Ki!

Kunó: Most! Mindjárt?

Liza: Hamar. Olyan gyorsan, amilyen gyorsan

csak lehet. És én hálás leszek magához, igyekszem, hogy úgy megszeressem, mint maga engem.

Kunó: Ez lehetetlen. Ez sok. Ezt nem is akarom. Elég, ha félig, halbscheid.

Liza: Ne legyünk szentimentálisak. Mint két kamerád becsületesen, őszintén. Tud maga hazudni?

Kunó: Tudok. (Liza merev magatartásától megremül.) Nem tudok. Hogy is tudnék. Ahhoz több ész kell. Ha tudnék, nem volnék bajban.

Liza: Előkelő lény, nem hazudhatik soha! És én megmondom magának nyíltan: Nagy bajt és gondot vesz magára velem. Küzdeni, verekedni, lehet, hogy vérét áldozni, talán meghalni.

Kunó: Alig várom hogy egy előkelő lányért . . . haljak. Ez az én metierem. A mi metierünk.

Liza: Nem mesterségből, meggyőződésből. És nekem jogaim vannak, titkos jogaim, azt akarom, kiharcolni és ezekben kell segítenie nekem. De többet most nem mondhatok. Addig nem kérdez. Engedelmeskedik vakon. Azt kell képzelnie, hogy az ezredese vagyok.

Kunó: Igen, ezredesem. (Liza keze után nyúl, de elvonja Liza.)

Liza: Megértett engem?

Kunó: Nem egészen. De annak biztosan én vagyok az oka.

Liza: Bízzon bennem. És én is bízom magában. Gróf Capriera Kunó. Rendben vagyunk?

Kunó: Rendben.

Liza: Ön, Capriera Kunó gróf a vőlegényem és én Timár Liza fájdalom, ma még egyszerűen csak Timár Liza, az ön menyasszonya e perctől fogva.

Kunó: Igen, igenis.

Liza: Adja ide a kezét. (Kezet ráznak.) És most csókoljon meg.

Kunó (összeüti a bokáját, megigazítja keztyűjét. Bátoróságát veszti, neki bátorodik. Ajkon akarja csókolni Lizát).

Liza: Azt . . . nem. Itt. (Arcára mutat.)

Kunó (megcsókolja, zavartan áll).

Liza (idegesen néz szét maga körül): Nincs veszteni való időnk. Ir még ma szüleinek a mária-trosti kastélyba. Megkéri őket, hogy jöjjenek föl haladéktalanul és követeljük a kezemet atyámtól. És most menjen. (Csókra nyújtja kezét, mint egy királynő.)

Kunó: A másikat! A balt is, amelyik közel van a szívéhez.

Liza: Azt előbb ki kell érdemelnie. Ha majd az uram lesz. Isten vele!

Kunó (nagyon katonásan, fessen köszön, de azután igen izgatottan, csodálkozva, meg-megállva el).

Liza (egy pillanatig igen dacos mozdulattal néz maga elé, mint aki azt mondja, azért is cselekedtem).

Timár (igen izgatottan): Ki volt ez az alak karddal, kora délelőtt! Mit kerestél nálad ez a tisztcske?

Liza: Nem alak és nem tisztcske. A neve Capriera Kunó gróf és főhadnagy őfelsége uhlanus ezredében (föláll). Azonfölül öt perc óta a vőlegényem. (Gyöngé fejbőlintással köszön atyjának, aztán sarkon fordul és a hirtelen kitáruló ajtón méltóságteljesen el.)

Timár (az ajtófélfába fogódzva néz utána).

— Függyöny. —

MÁSODIK FELVONÁS.

(Szalon. Igen gazdag és ódon jellegű. Aki tervelte, az a velencei Schola San Roccó valamelyik kisebb termére gondolhatott. A padmaly a velencei Palazzo Dulcale egyik gazdag, aranyozott plafondjához hasonlatos. A nézőtől jobb oldalra az egész falat egy régi kép fűdi be, széles arany keretben, sötét tónusu szent kép Tintoretto modorában. Legjobban szeretném, ha ez a kép a „Szent Márk kísértése“ című képnek elsötétített másolata volna. A kép alatt kis mécsek oltárszerűen elhelyezve. Középen fehér és aranyozott régi barokk-asztal, négy régi és különféle stilusu székkal. A nézőtől bal oldalra trónszerű szék, emelvényvel. Az emelvény régi perzsa selyemszőnyeggel leterítve. E mellett alacsony szék. Más stilusu. A fenékszínen ugyancsak bal oldalon még egy régi művű, de kicsiny reneszánsz-asztal, karcsú székek mellette. Kettő, legföljebb három. A bal oldal

falja mintegy ikonosztázion, de vegyest szent és profán képek, meztelen modern Vénuszok és bizantinus szentkép-hamisítások, összevissza. Régi karosszékek a fal mellett. Luszter nincs. A plafon elrejtett pereméről jön a világítás, de a világító-testek nem láthatók. Az egyik sarokban egy templomi nagy fa-kandelláber, milli-gyertyákkal. A szalon szőnyegének desseirje fehér, valami selyemszerű anyagból. Nagy szárnyas, fehér ajtó középről. Bal oldalon kicsiny, igen alacsony ajtó. Ha a középső szárnyas ajtót kinyitják, a lakosztály egy része látszik. Három szoba építve, berendezve és

ha lehet négy-öt festve.)

(8—10 inas, cseléd.)

Liza: A vőlegényem szülei érkeznek meg maria-trosti kastélyukból. (Hangtalan mozgolódás.) Capriera Sebastian gróf altábornagy és a felesége Brunn grófnő. Hangtalan udvariasságot. (A cselédség, amint virágot kap, megcsókolja Liza kezét. Liza az egyik ügyetlenkedő pageon végigvág a korbácsával, az menekül. Liza visszaparancsolja, megsímogatja, pénzt ad neki.)

Timár (a jelenet egy részét az ajtóból nézte végig):
Mi ez?

Liza: Amit maga tud! . . .

Timár: Mi?

Liza: Kunó atyja és anyja hétkor . . . Egy óránk

van. Én is megyek, átöltözködöm . . . (Visszafordul.) Valamivel hosszabb ideig fog tartani, mert . . . (Diadalmas mosollyal vágja el a mondatot): Végy rendingotot. Pá . . .

Timár (egyedül marad): Hasra tett kézzel föl és alá sétál, megáll. A lánya után indul, hogy energikusan megmondja neki a véleményét. Meggondolja magát, gyáva. Ingerültségét a villamosságon tölti ki, amelyet sokal. A felülről való világítást megszünteti, úgyszintén lecsavarja a nyitva hagyott ajtószárnyon látható lakosztály világosságát. De most hátul, oldalt nyílnak az ajtók, kívülről nesztelenül egymásután jönnek az alább írt szereplők. Elsőnek az ügyvéd, túlzottan elegáns, bőrtárcával. Az ismert Labori portrére játsza magát. Aztán jön az öreg Timár. Csupa élet és mozgékonyosság, alacsony, hegyes hasu emberke, fekete festett bajusza van. A konzul, kopasz, nagy kövér ember, tartalékos honvédhuszár főhadnagyi ruhában. A konzulné túlzottan elegáns, csipkébe és parfümbe bebalzsamozott mézsfehér arcu nő, 30 év felé. Végül jön a házi orvos. Timár ül elől, az aranyozott fehér asztalnál, maga elé néz, be a publikumba. Meg-megrebben, amikor egy-egy új alak bejön. Az összeesküvés hangulata van az egészen. Éppen hogy jelszavakat nem mondanak. Az ügyvéd kezel Timárral.)

Timár (magának): Haj, haj! . . .

Ügyvéd (leül mellé, félig sűgyva): Amelyik bíró tetszik. Rendelkezésére, Schimplpfeng itt . . . (A börtárcára mutat.) Ha kell, interpellálok is a házban.

Öreg Timár (erősen kezeli a fiával, megcsókolja az arcát).

Timár (megtörli a helyet, ahol az apja megcsókolta): Hja, hja!

Öreg Timár (nagy optimizmussal): No, no!

Timár (már nem is szól semmit, csak elutasítólag legyint a kezével, majd fölsóhajt és ijedten kérdi): Tessék?

Konzul (kezét akar fogni, de már nem igen kap Timártól. *Timár* egészen előre hajlik, összekuporodik a helyén): Hívásodra bátyám, nőmmel . . . (Vérfagy-láló hangon:) Ha affaire kell, legyen affaire!

Konzulné (kezét akar csókolni *Timár*nak, amit az nem hagy).

Orvos (vidáman): Jó estét a társaságnak. Baj van? Beteg valaki? Tetszett hivatni sürgősen . . .

Timár (mint előbb, mintha magához beszélne): Tőlem tanulta, mint ahogy én szoktam. Kitervelni, a tervet senkinek el nem mondani, csak amikor már megcsináltam . . . Így vettem minden birtokunkat,

így kötöttem minden nagy üzletünket. Kitervelte, nem szólt, megcsinálta.

Öreg Timár: Mi az? Az Istenért! Mi történt?

Konzulné: Mit kínozol bennünket, bácsi?

Orvos: Liza kisasszonynak valami baja van.

Timár: Eljegyezte magát.

Öreg Timár: Az a kérdés, hogy . . .

Timár: Úgy. Egy tisztecskével. Egy tüzerfőhadnaggyal! Csak . . .

Öreg Timár: Katona? Erős ember. Ez nem is oly rossz.

Konzulné: És a hátad mögött bácsi?

Timár: Amikor megtörtént, rögtön tudtomra adta.

Ügyvéd (diadalmasan): Ennek semmi jogi hátya nincs.

Orvos: És ehhez nekünk mindnyájunknak mi közünk?

Timár: Én kértem az urakat, atyámat, rokonainkat, házunk barátait, hogy legyenek velem e nehéz órában, s adjanak tanácsot, hogy mit kell tenni? (Ügyvédhez:) Elhozta? Megszerezte?

Ügyvéd (a tárcájából levelet vesz ki): Schimplpfeng.

Konzulné: Ki az a Schimplpfeng?

Öreg Timár: Tudakozóda.

Ügyvéd: Schimplpfeng jelentése Capriera Kunó

grófról. (Olvas.) Szülei vagyontalanok, nyugdíj. Egyik idősebb hajadon még otthon, kaució hiányában. Kunó gróf főhadnagyi fizetéséből él. Mindent levonva, 17 forint ötven krajcár havonta. Némi adósság, semmi hitel. Éves lakása nincs. Négy katonatiszt bátyja van hasonló körülmények között. Lovai voltak.

Timár: Szép. Ez szép . . . Ez nagyon szép . . . Lovai voltak . . . Erre házasodik!

Orvos: Schimplpfeng úr jelentése nem elég ki-merítő. Én szereztem egy jelentést, amely úgy látszik különb. Egy mindentudó ujságíró ismerősöm, aki egy kávéházba jár a gróffal, mondta nekem, hogy akár-hányszor látta Kunó grófot, amint a kávéházban piccolót ebédelt.

Ügyvéd: Kis csésze feketét ebédelt. Ez az.

Orvos: Az ifju katonatiszt hat esztendővel ez-előtt, midőn tiszt lett, vett egyéves csikót, belova-golta, kihízlalta, eladta, kettőt vett . . . hármat vett . . . A 70 forint havi fizetés mellett ezen üzlet tette őt képessé arra, hogy a Pannoniában, a Royalban, sőt a Hungáriában vacsorálhasson és mint lovagló szaktekintély, a budapesti lovardában a lovászmester-nek helyel-közzel segíthessen, különösen, ha igen te-kintélyes és igen fiatal, de nem az igazi társasághoz tartozó nők tanulnak. Igy találkozott Capriera Kunó gróf Timár Lizával.

Ügyvéd: Tehát egy jockey? Egy közönséges lovasz . . .

Orvos: Ah, az nem. De nem érintkezik a magyar arisztokráciával, vagy azok vele nem. Megjegyzendő még, hogy a főhadnagy, ezredének segédtsíztje, tisztí lovakkal is foglalkozik, asszentál, vesz, elad, fizet.

Timár (apja felé): Na papa, te, mint híres, okos ember, mit tanácsolsz?

Öreg Timár: Mit mondjak? Add oda?

Mind: Hé? . . . Mit? . . . Tessék?

Öreg Timár: Add neki a katonatisztet. Teheted, megengedheted magadnak ezt a luxust. Boldog lesz vele? Jó . . . Ha nem . . . az sem baj. Elküldöd tőle a grófot. Add neki a katonatisztet, ha kapricirozza magát rá.

Timár (nagy méltatlankodással): Egy 74 éves ember így beszél? És ez az én apám?

Öreg Timár: Ha örvendezni akar, örvendezzen. Ha a szíve . . .

Mind (csodálkozva, elrémülve, gúnyosan): A szíve! A szíve!

Timár: Mindig tudtam, hogy könnyelmű ember vagy.

Öreg Timár: A többit tudom. Egy fiú, aki meg-csinálta az apját! Tekintélyes, gazdag embert csinált belőle. Jó, jó. Hányd a szememre! . . . A szíve . . .

Timár: Pfuj! Pfuj! Pfuj! —

Orvos: És mit mond ehhez a nagymama?

Mind: A harmadik! Az új! A szép!

Öreg Timár: Bíz az szép és fiatal. Nem is tudnék öreg nővel egy szobában aludni.

Timár: Ezért papa kár volt idejönni.

Öreg Timár: Már itt se vagyok. Itt se voltam. Itt se leszek. (Föhláll, de nyomban leül.)

Timár: És maga doktor? mit mond?

Ügyvéd: Igen egyszerű dolgot. Meg kell venni egy díszes szanatóriumot és a kisasszonyt ott elhelyezni a legnagyobb fényben. Meg kell venni egy-két ujságíró, aki az ilyesmit megírja, hogy meg ne írja. Kell venni egy-két fiatal orvost, aki a kisasszonyt bent, amíg ki-piheni magát, mulattatja.

Konzulné: Udvarolni neki! Udvarolni neki! Ez az! Az ez!

Ügyvéd: Meg kell venni azt a képviselőt, aki a szanatóriumi ügyekben interpellálni szokott. Meg kell venni az ellenfél ügyvédjét. Mindent meg kell és meg lehet venni ebben a rettenetes anyagi deroutban züllött politikai viszonyok mellett. Meg kell venni.

Orvos: És mindebből, amit megvettek, províziót adni!

Ügyvéd: Kinek?

Orvos: Önnek.

Ügyvéd: Bocsánat. Ön azt hiszi, hogy valamelyik betegével beszél. Vagy maga beteg és azt hiszi, hogy ön a jogtanácsos, és nem én. Ön gorombáskodhatik velem felelősség nélkül, de én a megbízatásomat önméltóságától kaptam. (Timárra mutat.)

Timár: Most nem méltóságos, csak keserves. Miat-tam akár meg is ölhetik egymást, de csak aztán. Előbb intézzük el az én ügyemet. Mi a tény? A leányom, az én leányom férjhez akar menni egy katonatiszthez. Az elsőhöz, aki neki lovagolt. Jó. Legyen katonatiszt, az is ember. De egy főhadnagy, havonta 70 forint fizetés. Bruttó.

Öreg Timár: De neked van.

Timár: Mit mondtál?

Öreg Timár: Semmit.

Timár: Egy egyéniség, aki pikkolót ebédel a kávéházban, jön az én lányomhoz, Timár Lizához és azt mondja: jöjjön ön hozzám, a négy... ha akarom tíz milliójával. Történhetik ez másutt, mint Magyarországon? Csak ezen a tolvaj Pesten... (Mind emeltebb hangon:) Egyáltalában történt a világon már ilyen erőszak?

Ügyvéd (harsányan): Nem.

Orvos (nevet).

Ügyvéd: Ha méltóságod engem meg nem véd, kénytelen vagyok magam, mint ügyvéd és mint képviselő . . .

Konzulné: És a jövő héten már mint udvari tanácsos.

Ügyvéd (a Konzulnéhoz): Igaz, köszönöm. (Kezet fognak.) Nem én . . . A feleségem . . . A feleségem akarta!

Konzulné: Hiszen az meghalt.

Ügyvéd: Amíg élt, mindig kívánta. (Emelt hangon:) Ilyenkor nincs más, csak a szanatórium! (Elegáns hányavetiséggel:) Az a kérdés, hogy házi orvos úr a család fölkérésére ad e bizonylatot (csaknem sűgva:) Liza kisasszony időleges elmeegyensúlyáról?

Orvos: Az önéről kérés nélkül.

Ügyvéd: Ezt a célzást visszautasítom.

Orvos: Nem célzás, igaz. Különben visszaveszem. Pedig ahogy ön egy önálló, kifejlődött lénynek a legszemélyesebb ügyét tárgyalja, az . . . hogy szeliden szóljak . . .

Ügyvéd (fölugrik).

Timár (leinti): Mi az? Rég tudom, hogy magának mániája a lányom esze, nagysága szépsége . . . Lássá, mire viszi vele! Mit akar? Mit akar maga?

Orvos: Én semmit. Voltaképpen semmi borzalmas dolog nem történt. A kisasszonynak tetszik egy csinos

katonatiszt, aki hozzája gróf is. Ez a legszentebb joga. Tetszik neki, szereti, kiválasztotta. Mindnyájunknál hivatottab arra, hogy kiválassza magának az élete párját . . . sőt joga van ahhoz is, hogy szerencsétlen legyen vele. De én bízom a kisasszony finom ízlésében és egészséges ösztönében. Különb lény ő itt mindnyájunknál.

Timár: Maga elfogult! De ez igaz . . . Különb lény ő itt mindnyájunknál. Miért nem lett fiú? (Ugyancsak csendes hangon:) Azzal elbánnék . . . egy fiúval . . .

Konzulné: Nem százszor jobb-e egy fiú, aki színeznőt akar elvenni?

Ügyvéd: Egy előkelő szanatórium. Zárt, finom, elegáns szanatórium.

Orvos: És hogy oda mindnyájan, akik itt vagyunk, bevonuljunk. Eh, mit viccelődök, mit gorombáskodok, húsz esztendeje hizlalom és soványítom ezt a társaságot, szolgálom magukat, de most torkig vagyok! . . . Maguk, maguk az oka, ha Liza kisasszonnyal valami rossz történik . . .

Mind: Mi?

Timár: Én?

Orvos: Ön mondá, Timár úr, tehát ön legfőképp, ön, az apja! Aki ezzel a szerénynek született leánnyal elhítette, hogy körülötte forog és miatta van a világ.

Nem apja, szolgálja, udvarlója, udvari szállítója, a bankárja volt. (Az ügyvéd, a konzul, az öreg Timár föl akarnak ugrani, Timár megnyugtatja őket.)

Timár: Hagyja! Hagyjátok! Hadd beszéljen!

Orvos: Az apja és az anyja! Az anyja, aki elhittette vele...

Timár: Mit hitetett el vele? (Kínos csönd.)

Orvos: Mindent, ami a levegőbe való, ami nem hozzávaló... Ami eltávolítja őt a józanságtól, az igazságtól... (Timárra mutat) magától... enmagától. Elküldik Párisba, a Sacre Couer-be, külügymiszteri protekcióval, hogy ne magához való társasággal nőjjön föl. A baja legfőképpen az, hogy itt kellett élnie, a világ legrosszabb és legszűkebb társaságában. Ebben a szegény Pestben, ahol egy gazdag ember mindennél nagyobb úr. Abban a társaságban, amelynek nincs hova fejlődnie és ha mozdul, legföljebb kimegy magából. Ki, ki, maga sem tudja, hova? ... És azt hiszi, hogy fölfelé megy, ahova érzése, vagy dicsvágya vonja. Mit tudom, melyik?

Timár (igen hevesen): És én mégis olyat teszek...

Orvos: Semmit sem tehet Timár úr. Tehetett volna egyet-mást, de előbb... Megtehetette volna, hogy el ne neveltesse magától a leányát... Mesterségesen s igen költségesen távolította el magától. Gazdag emberek

módjára... Jó képet kell hozzá vágni, egyebet tenni nem lehet. Egyébként pedig örvendjen... Még örülhet, hogy a leányának vére és erkölce egy... ami nem rendes szokás... és hogy megtartja a kellő formákat, hogy nem ment el már tizenhat esztendő korában az első szélesvállú és aranykulcsos hátú sihederrel, hogy meg nem szökött...

Timár: Az én lányom? Az én lányomról mer így beszélni?

Orvos: Nem a maga lányáról... Magáról. Magukról, kenyéradó gazdám, patrónusom... Istenem... szegény öregem... még rosszabb is történhetett volna magával, mert mégis csak jobb, ha akár egy miderezett tisztecske felesége a leánya, mintha húsz esztendő korában egyedül alszik kint a friss családi sírbolt márványágyában. Vigyázzon! Vigyázzanak, ő sportlady... őt sportladynek nevelték el, Timár úr! Maga kereskedő, de valahogy alkudni ne próbáljon Lizával. Vele nem lehet. Pedig inkább pusztúljon el itt az egész társaság, ön is, én is, mint hogy ő... és én azt, bárki legyen, aki őt cselekedeteiben ostobán, vagy akár rava-szul megakadályozza, eltapodom, leütöm. (Tréfásan:) Orvul megmérgezem.

Ügyvéd (förláll): Ezt tűrni tovább nem lehet.

Konzul (szintén): Nem.

Konzulné (gúnyosan, nagy játék): Érdekes...

Timár (magának): Hát meghal... de én előbb...

Orvos: A sorrendet majd csak az ön istene csinálja meg. A régebbi, annak a metierje.

Öreg Timár (sírásba csukló hangon): Adják oda neki a grófját... Két grófit... Amennyit akar.

Ügyvéd (pakkolja az írásait): Igy nem lehet tárgyalni. Meg kell venni a Margitszigetet. (Most összevissza beszélnek, amelyből Timár hangja hallatszik ki: Egy ember, abból akar megélni, hogy ágyúból lövet... Aki nem tudja a feleségét eltartani, nem, nem... igen... Megvenni, megvenni... Szanatórium... Utazni, utazni!)

Konzul: Párbajra kényszerítem... Lelövöm!... Hadügyminiszter! Ringer... Egy férfi... Én tudok egy szép férfit... Liza...

Orvos: Liza...

Liza (az orvos beszéde közben látható már, hogy jön, megjelenése azonban a szereplőkre villámszerű meglepetés. Egyszerre elvágódik a zshivaj, szinte megmerevednek, majd megmozdulnak, mint a megzavart hangyaboly. helyzetét változtatja mind. Az ügyvéd bőrtárcájában kotorász. A nagypapa előre kocsizik, hogy Lizát üdvözölje, de féluton Liza egy kézintéssel jelzi, hogy: Jó napot! Maradjon. Marad. Timár ülve marad, de cvikkerét fölteszi és úgy néz föl a lányra. Liza gesztusába hir-

telen megmerevedett házi orvos felé fordul. Pillanatnyi csönd után): Ön a nevetem említette. Előadást tartott rólam. Csak azt szeretném tudni, hogy mi köze önnek hozzám, ha nem az elrontott gyomromról, vagy náthámról van szó? (Az ügyvéd rövidet nevet.) És nem szégyenli ön, hogy ezeknek itt szaval rólam és gazdag embereknek ad drága tanácsot ahelyett, hogy kint szegényeket ingyen gyógyítana.

Ügyvéd (rövidet nevet): Ez igaz!

Öreg Timár (az ügyvédhez): Ez az ügyvéd. (Lizára mutat.) És nem maga az ügyvéd! Az én unokám!

Orvos (Liza felé): Csak tessék, méltóztassék szidni kedve szerint. Joga van hozzá. A saját házában van.

Liza: Nekem nem kellemes, hogy önt még a saját házámban látom.

Orvos: Magyarul: ki vagyok lökve, el vagyok csapva?

Liza: Ön mondá.

Orvos (odahúz egy széket és leül szemben Lizával): Tehát vissza kegyeskedik lökni a proletárok és ami még rosszabb, a rendes polgárok közé szegény és olcsó praxisba. Baj, baj. Megyek, megyek, de egy kis speech nélkül nem engedem magamat végleg kidobadni. Megengedi Liza kisasszony, hogy egynéhány szót szól-

hassak önhöz? Talán kapok öntől egy ötperces külön kihallgatást? Ha lehet, nem itt . . . (A szereplőkre mutat.)

Liza: Itt. Röviden. Egészen röviden . . .

Orvos (föhláll, egészen közel lép Lizához. A többi szereplőkhöz): Kérem, ne hallgassanak ide. Nem érdeklí magukat. (Komornyik terítéket hoz.)

Liza: Nem tudja, hogy itt ma nem terítenek. Vigye a kis ebédlőbe. (Komornyik el.) Ha talán az urak szívesek lesznek oda fáradni.

Mind (el).

Orvos: Maga Liza kisasszony egy másik világ felé van készülöben. Nagyon értem, hogy a régi kopott emlékeit nem akarja oda magával vinni és így engem se. Pedig szerettem volna egy kis mágnás praxist . . . az volt az ideálom . . . A maga révén . . . De maga szakítani akar velem . . . szakítani . . . Hara-gudni azért nem érdemes, (erősen Lizára néz) azért, mert magában viták és viadalok vannak belül.

Liza: Bennem? Szerencsétlen! Talán önben?

Orvos: Legyen úgy, amint parancsolja. Bennem is . . . (Más hangon.) Hogy honnan veszem azt a tekintélyes összeget, amelyet önnél, önöknél elvesztettem.

Liza: Lássa ez igaz. És ez minden!

Orvos (halkan): Maga Liza kisasszony engem csúful becsapott, amikor velem hozatta el . . .

Liza (mosolyog): És ez fáj?

Orvos: Ha nem lett volna szerencsém, hogy esz-köze legyek magának, ez igazán nem esnék jól. És egy kicsit félek ettől . . . (halkabban.) Attól félek, hogy választása, elhatározása hirtelen volt. Attól félek . . . egy olyan előkelő, belsőleg olyan előkelő lény, mint maga, csak egy férfit választhat egész életére . . . nincs más . . . nincs több . . . Biztos maga abban hogy ez az?

Liza (nem felel, gőgösen néz maga elé).

Liza (fejét föl, hangosan): Igen. És most már elég.

Orvos: A kezét kérem búcsúzóra.

Liza: Ej!

Orvos (elébe áll mély meghajlással): És ha valaha fájni fog a feje, ez a . . . (nyel egyet) makacs feje fenségednek, rendelje magához régi jobbágyát, a kapzsi és durva felcsert. Talán én, mégis csak én ismerem ennek a fejnek a csodálatos természetét . . . Meg fogok jelenni és talán segítségére lehetek. És ha nem hív, talán meg fogom érezni azt a pillanatot, amikor meg kell jelennem kegyes színe előtt. (Az orvos hátra indul és el.)

Konzulné (benéz az ajtón): Kaphatok én egy rövid kihallgatást?

Liza: Te néném, kapsz, de máskor.

Konzulné: Most mindjárt! Kérlek . . . Nekem

talán sikerül, hogy fölvilágosítsalak. Liza, te vagy a legokosabb és a legelőkelőbb a családban. De én vagyok a tapasztaltabb . . .

Liza: Mondják.

Konzulné: Azért személyeskedni nem kell. Én udvaroltatok magamnak, de csak egy bizonyos pontig.

Liza (szórakozottan): A pont . . .

Konzulné: Mondok neked egy intim dolgot. Minden férfi egyforma . . . Kár egyre kapriciozni magunkat. Ne tégy bolondot, ne tégy bolondot. Még értenélek, ha mint bizonyos közép gazdag lányok, akik sietve mennek férjhez.

Liza: Nem érdekelnek. Nem ismerem őket. Mondják, most sokan közülök flörtölnek. Ez minden? (Fölkel, indul.)

Konzulné: Jézus Mária! Liza, ne légy elbizakodott. Liza, ne csinálj rossz sorrendet.

Liza: Miféle sorrendet.

Konzulné: Először jön a férj és csak azután jön a katonatiszt.

Liza: Mi az? Mit beszélsz?

Konzulné: Rossz a sorrend, barátom. A házasságot nem kezdi az ember a katonával. Végzi.

Liza: Mit beszélsz? Mi az?

Konzulné: A mi vagyoni és társadalmi pozíciónk,

neveltetésünk, arra utal bennünket, hogy előbb férjhez megyünk, jól és okosan. A házasság kérdése rezon kérdése barátom, és nem regény! Kell, aki rendben tartsa, kezelje vagyonunkat és vagyonunkon még felül lásson el bennünket.

Liza: Nem értelek. Mit beszélsz itt össze? Én vagyok az, aki regényből élek? Ti töltitek el a napot regényolvasással! Kettőt nem olvastam ezekből a tiszta táltalan könyvekből.

Konzulné: Ismerem az irodalom iránt való megvetésedet, de fenséged a trón zsámolyán áll, én pedig . . . én világosan beszélek. (Közönségesen:) Magunk között vagyunk. Két nő együtt, férfi nincs jelen. Olyan brutálisak lehetünk, amilyenek csak akarunk és vagyunk. Valljuk be, azok vagyunk. Én legalább az. Én bevallom: férjet választottam magamnak, az élet köznapi szükségeinek kielégítésére. A nagybátyádat, aki konzul, mellesleg szintén katonatiszt, sőt főhadnagy tartalékban. A férj a tartalék . . . És a házasság nem regény kedvesem . . . a regény az más . . . Az azután jön . . . Mondtam már. Aztán jön a tiszt.

Liza: A férj tehát eszünk választottja, akit szívünk választottjával megcsalunk?

Konzulné: Gyönyörűen beszélsz. Tudom én, hogy te vagy a legokosabb lány a világon.

Liza: És te úgy cselekedtél, ahogy beállítottad?
Konzulné (nem felel).

Liza: Előbb kiválasztottad és aztán megcsaltad a kiválasztottat?

Konzulné (igent int a fejével): Én kedveltem a nagybátyádat, azután választottam és meg... meg... (kivágja) megcsaltam. Mit mondjuk ezt a durva, férficsinálta szót: csalás. Amit tettem és teszek, az nekem jó és neki nem árt.

Liza (elcsodálkozva, halkán): Nem tudja?

Konzulné (mosollyal): Ugyan!

Liza (elképedve, szinte kíváncsian közletről nézi a Konzulnét, majd eltávolodik tőle, föláll, szárazon): És hogy történik ez?

Konzulné: Mi?

Liza (lehajtott fejjel): Az.

Konzulné: Ezt szeretem. Kíváncsi vagy Lizettám. Ezt szeretem. Majd megtanulod, majd megtanulod...

Liza: És minden férjes nő megteszi?

Konzulné: Sokan. Aki erős, az intellektuelle, majdnem mind. És aki nem, az megsajnálja a végén, hogy nem cselekedte meg. Csakhogy akkor már késő.

Liza: És mért teszik, ha van férjük. És a férjük jó és becsületes ember?

Konzulné: Éppen azért, mert van egy jó, kell egy komisz is. Aztán itt van a lélek! A lélek!

Liza: A lélek?

Konzulné: Él bennünk, a nőnek lelke is van.

Liza: Több lelke? Kettő, vagy három is?

Konzulné: Majd elmondom neked, hogy hogy jöttem rá én. (Magára mutat.) A lelkemre. A 3-ik évben történt. Meghatott a nagybátyád ragaszkodása és a fajtában is, amihez tartoztunk volt... volt... tudod, bele van nevelve az egy férfi gondolata! Biztosítalak, hogy belénk nevelt dolog ez. Edukation du male... A férfiak nevelik belénk és nevelik ki belőlünk. A 3-ik évben jött egy...

Liza: Szerelmes voltál bele?

Konzulné: Nagyon... Azaz, hogy kicsinyt. Eh, egy csöppet sem. Kellett a lelkemnek. Megkívántam.

Liza (tágra nyitott szemmel): Megkívántad? Mint az ételt? Mint egy italt? Mint valami ruhadarabot?

Konzulné: Úgy, úgy... Micsoda gyors fölfogása van! Így volt.

Liza: És nem jutott eszedbe, hogy ez becsstelenség?

Konzulné: De. Egy egész napon át. De olyan becsstelenség, amit majdnem mindenki elkövetett előttem és elkövet utánam.

Liza: A lányod is, ha megnől?

Konzulné (méltatlankodva): Az nem!

Liza: És tette az anyád is?

Konzulné: Az nem. Fenséged sértő megjegyzéseket enged meg magának. Bolondságokat . . .

Liza: Lehet, de nekem is meg kell mondanom, mi az én fölfogásom. Vannak tisztességes és nem tisztességes emberek . . . Aki tisztességes, az megtartja fogadalmát, az esküjét, a szerződését, ha belehal is.

Konzulné: Mit tudod te, mit tudja egy lány, ki egy férfi! Előre! Miről van szó? Sok asszony se tudja. Meghal és nem tudja meg, majd adod alább.

Liza: Soha! De elkerülök közületek . . . Alig várom . . . És most előtted elkönyvelem magamban azt, amit rólad gondolok. (Némi gondolkozás után:) Most add elő, mit kívánsz tőlem?

Konzulné: Semmit, drága fiam, csak figyelmeztetek a sorrendre. Mi nem kezdjük a kis katona grófon, hanem csak folytatjuk és . . .

Liza: És most hallgasd meg, mint könyveltelek elé téged e pillanatban. Ezen a nekem szent és tiszta napon nem akarok a nem szent és nem tiszta . . . igenis nem tiszta Timár-házban botrányt csinálni. Azonfölül a föladás nem fér össze a természetemmel. Bárha most valószínűleg gusztusom volna bemenni a férjedhez, a nagybátyámhoz, s elmondani neki: éppen most értesültem arról, hogy a feleséged izléstelenül és vakmerően megcsal.

Konzulné: Ez nem igaz! Ezt én nem mondtam!...

Liza: Kérlek, ne kiabálj, mert akkor én is kénytelen leszek fölemelni a hangomat és amit el akartam kerülni, meglesz a botrány és ebből a házból valószínűleg nem engem dobnak ki. Amit különben megérdemelnél . . .

Konzulné (fojtott hangon): Ezt kikérem magamnak . . . ezt a hangot . . . Ez nem ladylike. Én egy úri és becsületes asszony vagyok.

Liza: Tudom, épp most értesültem. De épp az, hogy én ilyen becsületes nőkkel sem érintkezni, sem egy levegőt szívní ez életben nem akarok, s ezért megtiltom neked, hogy valaha is közelembé jöjj, vagy fölkeressed a helyet, ahol én tartózkodom . . . Most elbúcsúzom öntől és nem is ismerem többé . . . Ha az urak belépnek a terembe, ön mintha mi sem történt volna, úgy viseli magát, de pár perc múlva, ha az órára mutatok, elhagyja a házat . . . Az ön dolga a kifogás . . . És ha a mondott időben meg nem foszt jelenlététől, a családnak . . . a családi tanács előtt odalépek az urához s elmondom neki, ami történt . . . végeztem. (Beszól az ebédlőbe:) Megteáztak az urak? Maradnak még? (A családi tanács nagy várakozással kíváncsian kivonul, Lizát körülveszik.)

Timár (félénken): Rendben vagytok?

Konzulné: Rendben.

Liza: Nem vettél redingotot.

Timár: Nem, én itthon vagyok.

Liza: Éppen azért magadat tiszteled meg . . . (A vendégekhez:) Idegen vendégeket várunk. Bizonyos szűkebb családi jelentőségű vizitet. (A vendégek mind helyet foglaltak. Timár és Liza áll. Kínos csönd.)

Liza (a szalonban levő régi órára mutat): Öt perc hét óra előtt. Jól jár? (Mindenkinek az órájára néz. Összevissza: Nem. Igen. Pont. Jól. Dehogy!)

Konzulné (hirtelen föláll, az urához): Jöjjön, kedvesem, nem föltétlenül szükséges, hogy itt virradjunk meg.

Konzulné (odamegy Lizához, kezét nyújt neki, amit Liza nem fogad el, de ő száját összeharapva, fejét lehajtva tünni kénytelen, hogy az asszony jobb és bal arcán megcsókolja): Szervusz! Szervusztok!

Ügyvéd: Öt perc. A miniszterelnök vár . . . (Timárhoz:) Nos?

Timár (lankadtan elvetőleg int a fejével, sóhaj).

Liza (odamegy az öreg Timárhoz, aki szintén fölugrik): No nagypapa, most te is menj haza szépen a mostoha nagymamához és mondd meg neki, hogy derék fiú vagy. Én üzenem. Nekünk a papával mindjárt valami ügyünk lesz, valami recepció . . . Téged majd később érdekel.

Öreg Timár: Köszönöm. Ezt megmondom a nagymamának . . . A kis nagymamának. Ezek . . . (Elitélő mozdulat. Kezet csókol Lizának, aki az ajtóig kíséri és az öreg arcát megtapogatja. Az öreg Timár szintén el.)

Liza: Atyám végy redingotot . . .

Timár: Nem akarok. Különben is késő. (Az ajtó felé mutat. Az ajtónálló kinyitja az ajtót, megjelenik a komornyik. Hátul a színen megjelenik az altábornagy és a felesége s utánuk egy kis kutya, amely azonban a harmadik szobában eltűnik. Mögöttük Kunó. Erős kardcsörtetés. Különösen az altábornagy csinálja, aki már nem igen tud járni karddal az oldalán. Liza a trónszéken ül. Timár leül egy sarokba. Öreg komornyik tessékeli be a vendégeket.)

Liza: Jönnék! Itt vannak!

Timár: Itt, itt.

Komornyik: Gróf Capriera Sebestyén altábornagy és neje, Capriera Kunó gróf. (Mind a hárman belépnek az ajtón, amelynek mindkét szárnyát kívülről beteszik.)

Kunó: Elhoztam önökhöz atyámat, anyámat . . .

Liza: Köszönöm magának, Kunó. (Eléjük megy, mélyen meghajlik, de kezét nem csókol. Altábornagy megáll Liza előtt, fiatalosan haptákba próbálja magát vágni, de bizony meginog. A felesége kéznél van, támogatja. Kezet csókol Lizának, és a fele-

ségére néz, hogy helyesen tette-e. A rövid fejbólintással helyesli. Az altábornagy azután Timár elé megy, rövid, de szopora léptekkel és ugyanúgy, mint előbb.)

Altábornagy: Capriera altábornagy! (Ezuttal Kunó támogatja.)

Timár: Timár buzakereskedő vagyok. (Kezel az altábornaggal és a feleségével. Visszaül a helyére.)

Liza: Engedje meg a grófnő, hogy a grófot és a grófnőt bemutathassam önöknek. (A szokásos udvariaskodások, amelyek az altábornagy részéről némi nehézségekkel járnak.)

(Az altábornagy, aki alá közben egy széket toltak, igyekszik megint fölállani, de a felesége leinti róla és a magával hozott plaiddel beburkolja az altábornagy lábát. Az elhelyezkedés ez: Timár jobbközépen az asztalnál egyedül, Liza a jobb előtérben a trónszéken, a kis széken ül Kunó. Baloldalon két karosszéken szorosán egymás mellett az altábornagy és a felesége. Timár jobbközépen az asztalnál egyedül, Liza a jobb előtérben a trónszéken, a kis széken ül Kunó. Baloldalon két karosszéken szorosán egymás mellett az altábornagy és a felesége.)

Altábornagy (idegesen néz körül): Ez a templomszerű terem igen drága és szép kivitelű. Van ilyen több is a magyar székesfővárosban?

Liza: Tetszik. Boldog vagyok, hogy tetszik. Rég volt a gróf Magyarországon?

Altábornagy: Hatvan esztendeje lesz. Az emlékezetes zendülés alatt. Uram, a császár szolgálatában rendeltettem ide. Nem esett meg, hogy Capriera gondolkozott volna. Ha csatába küldték volna. Világos. (Föláll, kemény, de hellyel-közzel bizony ingó lépésekkel Timárhoz lép, igen melegen kezét fog vele. Bocsánatkérő hangon:) Katona, katona... Ezennel bocsánatot kérek öntől. Világosságért. Nichts für ungut.

Liza (Kunóhoz): Milyen kedves, egyszerű ember a papa és a mama is.

Kunó: Házias ember. Ami a száján, az a szívéen.

Timár: Én nem politizálok, de nehéz az ilyet elefejtteni. Ha jól emlékszem, az osztrák hadsereget akkor megverték.

Altábornagy: Meg... részben, jó részben. De...

Liza (az apja felé): Ugyan kérem, hogy lehet...

Timár: Nem én kezdtem ebbe a kényes témába. Nem is érdeklődöm a politika iránt. Urak és proletárok kenyere. Én mindig kormánypárti vagyok, mert az a véleményem, hogy végre is csak türelem és kibőtöljük az osztrák urakat...

Kunó: Ha nem csalódom, mi nem is vagyunk osztrákok. Mi papa!? A te apanyelved még olasz volt. Mi?

Altábornagy: Én őfelsége a császár törzstisztje vagyok és semmi más. De szemmel tartottam mindig a polgárok és a hadsereg közti jó viszonyt. Ezredes koromban...

Liza: Gróf úr természetesen rajongva szereti a felséges uralkodót és családját. Beszélt a felséggel személyesen?

Kunó: De mennyiszer.

Altábornagy: Kétszer.

Liza: Mit mondott a felség?

Altábornagy: Megvolt elégedve velem. (A jobb vállát mutatja.) Ide vert és azt mondta... azt mondta... azt mondta... (Egyszerre megáll.)

Kunó (csendesen Lizához): Hopp! Az öregnek valamire szüksége van... Ilyenkor nem szól, hanem megáll.

Altábornagyné (apodictie): Szomjas.

Liza (csönget. Lakáj be): Hűsítőket!

Timár (feláll): Mennyi nyugdíja van egy altábornagynak? Családos embernek meg lehet abból élni? (Pillanatnyi csend, az ajtón egyszerre kopogás, kapirgálás hallatszik.) Valaki kopog. Itt? Ki az?

Altábornagyné (fölugrik, mint akinek az ügy, a kaparás ismerős. Az ajtóhoz lép, kinéz rajta. Kivülről befelé.) A Máli! A Máli!

Timár: Kint maradt? Családtag?

Altábornagyné: Az is, nem is. A daxlink! Utánunk jött. A kis szemtelen... Jőjjön Kunó, kergesse el. (Kunó az ajtóhoz megy, de a kutya beoson. Kék köpönyeges fekete kutya.)

Kunó: Du! Du! Du!

Liza (elfelejtve a királynői méltóságát odaszalad, leguggol a kutyához, megsimogatja, kinyitja a száját:) Itt a fekete folt. A szájpaplása. Te finom kis kutya... te... te... aranyos kis kutya... Du! Du! Du dummer Kerl... Veibi? Szép...

Altábornagy (aki szintén fölemelkedett és az ajtóhoz kocsikázott): Hallod Máli? Mi? He!? (Körülveszik a kutyát.)

Altábornagyné (Timár felé): Nem aludt a vasúton. Nem tudott aludni.

Timár: Miért nem vettek neki hálófülkét?

Altábornagyné: Szépen illedelmesen! Meg vagy sértve?

Altábornagy (Timár felé): Ez egy igen érzékeny eb. Meg van sértve, mert kint hagytuk az ajtó előtt. Meg van szokva, hogy társaságba járjon.

Timár (aki e kutyajelenetet rosszkedvűen nézte): Én nem szeretem a kutyát. Ha én rajtam állana, egy kutya se volna.

Liza: Apám fél a kutyától. Pedig mennyivel különb egy finom kutya, mint egy közönséges ember.

Timár: Engem még kutyák huztak le egészen fiatal koromban, amikor agentiroztam. A nagyatyámról nem is szólva, akiről minden hosszú kabátot lehuztak. Az anyám szavajárása volt, hogy rossz, mint egy kutya. (Tüntetve.) Mikor Erdélyben vászonnal házaltam és kicsibe búzást vettem a parasztoktól... (Kínos csend.)

Tábornok: A kereskedelemre is szükség van. A hadsereget alimentálni kell. (Igen vidáman:) Nekem, mikor Laibachban feküdtem, volt egy ratlerem, aki nem bántotta a tolvajt, a vadat, az egereket, sőt a patkányt se, de a hadsereg szállítóinak, vagy a segédjeinek mindjárt a fülébe kapott. A ruháját nem bántotta... A tisztességes kereskedelmet azt tisztellem. Boszniában gyantát adtak hal-konzerv helyett a beteg bakáknak.

Kunó (Timárhoz): Nem tetszett nekünk szállítani. Ugy-e nem?

Timár: Igen. Vagyonom egy kis részét ott szereztem, de én igazi búzát és valódi zabot adtam. Sok kellemetlenségem volt. Pénzelnem kellett bizonyos urakat, hogy átvegyék. Egy üzletbarátom azonban döglött lovakat szállított, annak sokkal kevesebbet kellett fizetnie. Többet is nyert.

Liza: Milyen izléstelenség! Milyen izléstelenség!

Tábornagyné: No nem baj... nem baj. Visszakerül a hadsereghez... Mi Liza? Mi? Egy helyen

van a pénz, a másik helyen a becsület. A kettőt össze kell önteni és minden rendben van.

Timár: Én nem vagyok ezen a véleményen. Azt hiszem, egyszer végre is megokosodnak az emberek és végét szakítják az egész maskarádénak.

Tábornok: Mi az, mit mond?

Kunó: Semmit papa. Nem is szólt. (Lizához:) Vigyázni kell az öregre. Az öreg egy hős, de már nagyon öreg...

Tábornok (igen ingerülten): A hadsereg, az hadsereg.

Kunó: Bravó papa! (Lizához halkán:) A papa jó szónok.

Tábornagyné (huzgálja az urát): Né... Né Szebi... nem bántja a hadsereget senki.

Tábornok: A monarchia monarchia... A tisztikar, a legénység és a (feláll) a legfőbb hadúr egy. (Az egyik kezével próbálja a másikat megszorítani, hogy a szilárdságot és az egységet jelképezze, de ez a művelet nem igen megy neki. Végre sikerül, aminek nagyon megörvendet. Erre csöndesebb és folyamatosabb lesz a beszéde.) Nincs semmi konszolidálva a birodalomban, csak egy: a hadsereg. Minden össze-vissza. Hol így, hol úgy, le, föl... Ide nézz! Oda menj! (Mégint fölizgatódik, elkiáltja magát.) Habt acht! Az egész front mind egy felé! Egy felé nézz!... Egy millió, két

millió, egyre! Egyetlen egyre!... arra... Az indulj! Fegyvert!... (Hirtelen elhallgat.)

Tábornagyné: Jesszus Mária! Most éhes lett!

Kunó: Mesésen szép szónok, csakhogy most éhes lett. A mama ezt tudja.

Tábornagyné: Pont fél nyolckor. Sebastian ilyenkor vacsorál. Tojást. Tojásokat.

Timár (szórakozott, alig figyel oda): Ennivalóm, az még van. (Az ajtóhoz megy, kitárja az egyik szárnyát.)

Komornyik (a nagy ebédlőben): Tálalva van!

Tábornagyné (Kunóhoz, aki Lizát akarta karonfogni): Kunó, vezesd be az atyádat. (Tábornagy, neje és Kunó el az ebédlőbe. Timár az ajtóban befelé van fordulva, Liza a vendégek után néz, egy-két lépést tesz előre a szobában, mint aki intézkedni akar.)

Liza (Timárhoz): És te nem tartasz a vendégeiddel?

Timár: Nem. (Kikiabál a vendégekhez:) Pardon. Magas uraságok, egy pillanatra a lányomhoz van néhány szavam. (Mégfogja Liza kezét.)

Tábornagyné: Persze, hogyne. Ilyenkor.

Timár: És téged is kérlek, maradj velem egy pillanatra.

Liza (megáll az ebédlő ajtajában).

Timár: Liza, gyere csak. Nézd csak, Liza, legyen eszed!

Liza: Mit kívánsz, atyám, regardirozni kell a vendégeinket.

Timár: Gyere csak, kisleányom, beszélni akarok veled. Hallgass meg.

Liza (kelletlenül): Parancsolj velem, de hamar.

Timár: Annyi eszük még nekik is van, hogy a döntő pillanat előtt sürgős beszédem lehet veled.

Liza (az ajtóban fejével mosolyogva int a társaságnak): Parancsolj!

Timár: Nem parancsolok: ha parancsoltam volna, tudtam volna. Kérlek. Láttad ezeket. Ezek a grófok? Akkor én a bécsi hercegérsek vagyok. Ilyeneket én egy tucattal veszek neked, amikor akarod.

Liza: Ez az ancien regime nem ragyognak. Ehhez te nem értesz. És kikérem magamnak, hogy cinizmussal itélj emberek fölött, akiket meg sem értesz.

Timár: Jó, jó. Csak szidj és korholj, de nyisd ki a szemed. A gyönyörű szemed, az okos szemed. A szegénység és az elmúlottság rossz szaga árad ki ezekből. Nem érzed?

Liza: Ezek becsületes emberek.

Timár: Jó, jó, de másképpen becsületesek, mint én. És nekem borzasztó, hogy én is, te is behódoljunk nekik. Fölüljünk nekik. Bebukjunk, hogy nevetségessé legyünk a világ előtt és ami még rosszabb, magunk előtt. (Elkeseredéssel:) Ezeknek gyűjtöttem, dolgoztam,

azért, hogy egy négyszáz esztendeje éhező katonagróf-családot fölhízzaljak. Ez legyen a vége életemnek!

Liza: Te mindig úgy beszélsz, mintha te mennél férjhez Capriera Kunó grófhoz, holott énrólam van szó, hús esztendő vagyok és (pillanatnyi csend, aztán élesen:) szeretek.

Timár: Szereted! ... Irtózatos. Ettől rettegetem mindig. És nem tudom elhinni azt sem, hogy te ... te szeretni tudjad ezt, ezt ...

Liza: Vigyázz a szavaidra, atyám. Ezek katonák és nem kufárok. Végeztél?

Timár: Nem végeztem. Én nem tudok belenyugodni. Én beteg és öreg ember vagyok, várj, amíg meghalok! Itt vannak a kulcsok és menj, nyisd ki a pénztáramat, tele vannak, dobálj ki milliókat, de te dobáld ki magad!

Liza: Ne izgasd föl magad, szegény papa, árt neked ...

Timár: Utalványozz Szent Antalnak amennyit akarsz, megveszek neked annyi ménest, amennyit akarsz. Az angol trónörökösé eladó, megveszem. Menj utazni, feledni, élni. Várj, könyörülj rajtam.

Liza: Nincs mit könyörölnöm, mert nem én vagyok az, aki bántlak. Te kínozod magadat.

Timár: Jó, én mániákus vagyok, bolond vagyok.

Te okos vagy és tiszta vagy, mint a nap. Regardirozd egy szegény beteg és bolond ember kívánságát ...

Liza: Nincs értelme, hogy így megalázd magadat. Ez fáj nekem.

Timár: Fáj? Mégis te vagy az én jó aranyszívem! Elküldjük ezeket, ugy-e, elküldjük? Udvariasan ...

Liza: Nem. Én eljegyeztem magamat Capriera Kunó grófnak. Melléje állottam, mellette maradok, és neked se dolgod, se jogod más, mint hogy igent mondasz nekik.

Timár (komoran): És ez megmásíthatatlan akaratod?

Liza: Az. Megyek. (Indul.)

Timár (tompán): Maradj még. (Erőtlenül:) Maradj! ...

Liza: Nem. És éppen ideje, hogy végképpen elmenjek tőled. Nem bírlak! Nem bírlak! Nem bírlak ki többé. Nem állom a modorodat, a lényedet, ahogy itt viselkedtél és ahogy kint a világban ... A szemem kiégett, egész éjjel sírtam Párisban, ahol a Ritz pincérnek a számláját háromszor revideáltad és nyilvános botrányt csináltál egy fél frank miatt ...

Timár: Meglopni nem hagyom magam. És nem hagyom most sem! Nem adom át az én szép és virágzó üzememet ...

Liza: Az üzem! Hogy maradjon, hogy folytatódjék! Oh, hogy utálok ezt a kapzsi és kicsinyes . . .

Timár: Kit utálsz?

Liza: Téged. Ha akarod tudni, téged!

Timár: Amíg tréfa volt, kedves volt. Most komoly vagy, ez más! (Szigorú hangon:) Gyere ide!

Liza: Nem megyek. És mi jogon beszélsz velem ilyen hangon?

Timár: Azon a jogon, hogy az apád vagyok! Az apád, aki az életre hitt. Ha én nem vagyok, nem vagy. Ha én nem vagyok én, utcalány vagy, konyhaszolgáló vagy. Én vagyok az apád, az urad, az istened, akit tisztelni, imádni tartozol. És a hit szerint, amelyből kiszekiroztál, úr vagyok az életed fölött is és . . . Mi jogon? Mi jogon? Tudod, mi az? Én vagyok az apád! (Székéből lassankint fölemelkedik.)

Liza: És én nem érzem, hogy az apám vagy. Azt érzem, hogy nem vagy az. Nem vagy az apám!

Timár (lassan, majd nem macskalépésekkel odamegy Lizához és végszó után megfogja nyakánál fogva és előre hurcolja).

Liza (egy pillanatra öntudatlan. Szemeit tágra nyitva mereszti apjára).

Timár: Térdre! Térdre nyomorult gyerek apád előtt!

Liza (akit atyja térdre kényszerített, két öklével elfödi szemét. Egyszerre éles sírásban tör ki).

Timár: Mondd, hogy hazudtál, mondd, hogy elragadott az elbizakodottság! (Megrázza vállát.)

Liza (sírva): Hozzámnyúlt, hozzám mert nyúlni! S hol van az apám, aki megvédjen engem! . . . (Egyszerre elhallgat, mint akinek eszébe jutott, hogy vendégei vannak.) Van más! Van más! (Az ajtó felé indul.)

Timár: Itt maradsz! (Az ajtó elé áll.)

Liza: Én végeztem önnel.

Timár: Mit végeztél? Mit végeztél te?

Liza: Megmondtam. Végre, hogy megmondtam. Boldog és nyugodt vagyok, hogy megmondhattam. Vártam erre a pillanatra, meg lett volna később. Előbb kikényszerítetted. Régen sejtettem, most már tudom.

Timár (rekedten, szinte sűgva): Mit, mit tudsz?

Liza: Nem az apám, nem az apám, nem ön az apám!

Timár: Kitől tudod?

Liza: Az anyámtól.

Timár: Úgy, úgy, és biztos? Lehet, mért ne? Jó. És most?

Liza: És most fölszabadultam.

Timár: S elmegy a másik apádhoz, aki volt, aki

nines, aki él. Holt. Aki meghalt. Hol? Mégy? A becs-telen! A céda! Az örült anyád után a tébolyodottak közé, s ami még rosszabb, a koldúsok közé . . .

Kunó (bedugja a fejét a két szárnyas ajtó között): Sebastian papa reklamálja a házikisasszonyt.

Timár: Mindjárt tiszt úr! Mindjárt kedves tiszt úr! (Emelt hangon. Liza kezét eleresztve s lódítva rajta egyet.) És én az anyáddal együtt ki foglak rúgni benne-tek, hercegkisasszony, ki az utcára és leszedem róla-tok a brilliánsokat, amelyekkel teleraktam a szemedet is, mint a szent Mária-képeket . . .

Liza (fülönfüggőjét, gyöngyét, diadémját, a ruhá-ját ékesítő drágaköveket szakítja le magáról s apja lába elé dobja): Ezeket? Ezeket? Ezeket is utálok és nem akarom elvinni magammal, nehogy eszembe jusson még valaha magam és megaláztatásom . . . Névnap, évforduló (dobálja az ékszereket), születés-nap . . . (Hisztériás nevetésbe tör ki.) Fogja, fogja és olvassa be az üzemébe. (Egyszerre elhallgat, szára-zon:) Én elszámoltam a Timár-házzal.

Timár (aki fölszedi az ékszereket, az asztalra he-lyezi): És én is önnel fenséges hercegkisasszony. (Föl-áll, gyorsan az ajtóhoz megy és megakadályozza, hogy Liza kiléphessen. Hangosan:) Bocsanat izé . . . magas uraságok. Nekem bilancot kell ma még csinálni. (Az ajtóban megjelenő komornyiknak.)

Jaulusz cégvezető urat azonnal ide. Ha végeztek, kérem az urakat, végezzünk! (Jönnek; nagy kardcsörtetés, vidámság, rövid köhögéssel vegyes nevetés közepette.) Egészségére. Egészségedre. Egészségünkre!

Altábornagy (még a szalvétával a nyakán. Leol-dásával küzködnek. Timárhoz): Ön jól alimentálja a hadsereget. Nyugtatom. Köszönet. Egészségemre.

Altábornagyné (a Timár karjába ölti a karját. A másikkal a Liza vállára ver): No jól kibeszélgetted a papával magadat Lizi?

Timár: Én üzletember vagyok és sok dologgal élek, kevés időm van a magam multságára. És a má-sokéra is. És ezért röviden meg kell kérnem a magas méltóságokat, az altábornagy urat és kedves nejét, hogy minek köszönhetem a szerencsét? Mit akarnak tőlem?

Kunó (int az anyjának. Az altábornagyné meg-húzza az ura kabátját).

Altábornagy (rövidet nevet. Megáll, kiveszi a pi-ros tárcáját, abból egy papirost, fölteszi az okuláréját, olvassa): Két szív két szív, két szív. Nem ez, nem ez!

Timár (ingerülten): Talányokat fejteni sohasem tudtam. Mondják meg nekem, mit akar . . . Csak rövi-den, egyszerűen. Pár szóval.

Tábornok (egyszerre kiböki): A fiam, főhadnagy

ő fensége uhlánusezredében, följosítottnak érzi magát, hogy az ön lánya kezét ezennel megkérje. És én mint egy öreg katona, teljesítem kötelességemet.

Timár: Vigyék, vigyék, de most, de azonnal! És úgy, ahogy van. Önök nyiltak és én is az vagyok: választhatnék aközött, hogy szanatóriumba zárhas- sam, vagy önöknek átadhassam. Én nem választok többé . . . Ő választott. Ha akarják, vegyék a védel- mükbe, magukat szereti, magukhoz való. Vegyék . . . és vigyék . . . De most, rögtön . . .

Liza (föjláll, az altábornagyhoz megy): Védjenek meg, védjenek meg! Kunó, a pillanat érkezett. Meg- véd-e, elvisz-e innen engem?

Kunó: Rendelkezésre állok!

Tábornagyné (grófnéhoz): Mi ez? Ez mi?

Timár: A gonosz, engedetlen és akaratom ellen cselekvő leány ez. És nem az én leányom. Ez nem az én leányom! És abban a percben, amelyben az ön fiához, önhöz, (Kunóhoz fordul) csatlakozott, semmi közöm hozzá. És még csak egyet: ő egypár perc előtt lemondott minden hozzám való jogáról és kö- telességeiről. E lemondást elfogadom. És ha egész va- gyonomba kerül is, pedig a Timár-vagyon nagyobb, mint ahogy hiszik . . . egy piszkos fillért is nem ha- rácsolnak el tőlem és még csak egyszobás butort se dobok utána. Függetlenítette, elválasztotta magát tő-

lem. Legyen az. Független. Vigyék! Menjen! (Kiabálva:) Menj! (Feléje indul.)

Liza (az altábornagyhoz bújik): Védjenek meg! Vigyenek haza magukkal Maria-Trostba, engedelmes lányuk leszek.

Kunó: Nyujtsad karodat a kisasszonynak, atyám.

Tábornok (föjlállt, erősebb és egyenesebb, mint rendesen. Karonfogja Lizát): A karját kisasszony!

Liza (másik kezével Kunóba kapaszkodik. Egy pillanatig így állanak tanácstalanul).

Timár (elfordulva áll).

Liza (az ajtóban egy-két lépést tesz az apja felé).

Timár (az ajtóra mutat): Ki! Ki! A soha viszont nem látásra!

Kunó (utolsónak marad. Mereven szalutál Timár- nak. Ez nem viszonozza. Egyet rándít a vállán. El).

Timár (maga marad. Föjláll, az asztalba kapaszkodik, hogy el ne essék).

Komornyik: Jaulusz főkönyvelő úr kint van. Be- jöhet?

Timár (igent int a fejével, majd keményen): Bel!

Jaulusz (kopasz, beretvált, úgynevezett golyóbis fej, öregedő ember. Fekete ruhában. Nagy barna irat- tárca a kezében. Egy hizelgő kutya vidám élénkségé- vel): A bilanc! A bilanc! A bilanc! Timár úr? Tetszett mondani, ide jöjjenek. Parancsol rendelkezni. Felülete-

sen én máris. Ilyen jó még egy évben sem. Négy milliót kerestünk tisztán. Várom rendeleteit . . .

Timár (szárazon rendelkezik): Leírni a papirmalmokat. Nem üzlet. Az erdélyi cellulose-gyárat, be-szüntetni az üzemet. Megsürgetni a teherautókat Achenben. Még tizet utána rendelni. Investíciók a jövő évi számlán. Nincsen okunk eltitkolni a jót. Rossz nincs. Szerencénk is volt. Birtokvételek, eladás. Mi Jaulusz? Mi? Jól csináltuk? Még a malmok is . . .

Jaulusz: Liza öméltóságának nem kell spórolni a kelengyénél.

Timár: Nem . . .

Jaulusz: Herr Timár, lehetek-e én, mint a leg-öregebb szolga olyan szerencsés, hogy . . . (Kezeit gratulációra nyújtja.)

Timár (észre se veszi): Az utolsó mérleg?

Jaulusz (átnyújtja).

Timár (néz. Németül számol. Egyszerre elhallgat. A papirost kiejti kezéből, mereven néz maga elé).

Jaulusz: Várom rendelkezéseit.

Timár: Miről rendelkezzem? Minek? Kinek? Amikor nincs semmim. Semmim sincs. Jaulusz. Nyissátok ki a Wertheim-kasszáimat, pénz, sok pénz van bennük. Pénz? Nincs értékük! Kinek? Hamis értékek . . . Nekem nem kell többet. Ki! Ki! Szórjátok ki! . . .

Jaulusz: Föl tetszik izgatva lenni, Chef úr? Talán máskor jőjtek a rendelkezéseimért?

Timár: Az én rendelkezéseim? Jaulusz, nem látod-e, hogy gyúlnak ki a malmok! A Liza-malom mint dül össze, a pesti, a vidéki, mind, mind, a kémények, össze . . . És a buzahajóim, a gőzösök, az Eliz, mind, mind sülyednek el az elevátorok, a raktárak, a papirmalmok, mind, mind . . . Most-most roppantak össze. Nincs nekem semmim, Jaulusz, szegényebb vagyok a legutolsó ágensnél. (Ordítva:) Kiraboltak! Kiraboltak! (Szünet.) Nincs kis hercegnőm, nincs többé leányom!

— Függyöny. —

HARMADIK FELVONÁS.

(Rendes katonatiszti lakás. Alkovenes szoba, erősen nem elegáns. A főbútor katonaaágy, nagyon is cifra terítővel. Sok kis olcsó kézimunka, divánpárna. A falon kucsébernél nyert „szépasszony“ olajnyomat. Fegyverek, ostorok, korbácsok, nyereg. A sablonos arcképtartó. A földön egész sor cipő és csizma, ki kaptán, ki amúgy. A szokásos kis fa-katonakuffer, erősen exponált helyen. Az egyetlen kis szalonszék az ismert katonai ételhordó csajkák és egy Makart-csokor. A grófi monogram fekete-sárga színben mindenütt föl villan, elborítja a kuffert, a falaszögezett lópokrócot. Exponált helyen a legfőbb hadúr arcképe. Alatta egy kacér női fej. Balról ablak. A fenékszínen ajtó, mely sötét előszobába nyílik . . . Dél előtt, kora tavaszi idő, józan világítás. Liza angol-szürke dresszben a kényelmetlen divánon összegubbaszkodva ül, más a frizurája, halványabb, mintha más lény lenne. Megrezen, nagyon

ideges, amikor az orvos belép. Elutasítólag int, hogy menjen el, aztán maga elé néz és nem vesz róla tudomást. Az orvos némán áll.)

Liza (közömbösen): Mit akar?

Orvos: Semmit. Ezen a környéken nincs hordár, ha talán én pótolhatom. Azonfelül porok vannak nálam, a jó fehér porok, vagy leszokott róluk?

Liza (nem fordul az orvos felé csak kinyújtja a kezét): Adjon. Bár sohasem voltam egészségesebb. Mint . . . Aludni nem tudok.

Orvos (igen szeliden): A szokatlan hely.

Liza: Ostoba. (Feléje fordul.) Miért tolakodott be, hogy mert? . . .

Orvos: Mesterségem a mérés. A feketehimlőshöz is bemegyünk.

Liza: A legény beengedte?

Orvos: Nagyon goromba voltam hozzá, azt hitte, tábornok vagyok civilben. Elszaladt.

Liza: Egyedül is ki tudom dobni. Adja ide a port és menjen.

Orvos: És az ifjú gróf urat mikor tisztelhetem idehaza?

Liza: Jó lesz, ha nem várja míg idejön!

Orvos: Idejön. (Körül néz.) Tehát haza. Ez a ő legénylakása.

Liza: Most az enyém.

Orvos: Tudom. A legjobban talán egyedül vagyok tájékozva az utolsó két nap történetében. Az öreg grófi pár hazautazott, mert az altábornagy úr beszélőképességét hirtelen kimerítette. Sürgősen kellett hazaszállítani, nehogy itt haljon meg, ahol a halál drága. Nem vihették haza az ősi kastélyba.

Liza: Sürgőnyt kaptunk, jobban van, megmarad.

Orvos: Meg vagyok nyugtatva. És megnyugtató ez az elrendezés is, hogy az ifjú gróf, a vőlegény egyelőre nem kíván egy menageban élni, a hotelba megy lakni. És kegyed elfoglalta a gróf lakását. (Körülnéz.) Száraz, és ez a fő. És nem kíváncsi, hogy ott-hon mi történt?

Liza: Otthon! Nem emlékszem!

Orvos: Az öreg ember, akit a lábával föl tetszett rugni, a földön fetreng, az árfolyamokat számítja folyton, de nem tudja többé. Nekem először nem tetszik a kisasszony szeme. Aggaszt.

Liza: Ugy?

Orvos: Oh kis Liza, a maga szeme azért ugyanaz, a régi, a változatlan. (Hosszan nézi, nagy intimitással.) Ugyanaz.

Liza (izgalmasan): Ugy találja? És én úgy gondolom, hogy nagy, gyönyörű, végzetes változás ment végbe bennem. Találtam egy férfit.

Orvos: Végre is lehet, nem lehetetlen. Én rám azért nem haragszik? Én csak egy háziállat vagyok. És ha a legközelebbi időben szüksége lesz rám, vegye tudomásul, hogy én sohase vagyok ide messze, egy jó háziállat mindig a ház körül tanyázik, az ambituson alszik, a kapu előtt vár, az utcán, csahol, mindig rendelkezésre áll.

Liza: Az anyám, szegény, tudja már?

Orvos: Az anyja, az különvonaton jött haza, éppen azért vagyok itt, hogy gardirozzam. A beteget az orvos. Velem jött és én előre siettem, hogy bejelentsem.

Liza: Nem kívánom látni! Nem kívánom!

Orvos: Nem kívánja? Az más. (Az ajtóhoz megy, kitárja.)

Timárné (megjelenik az ajtóban. Téliruhában, csupa prém, kövérebb és pirosabb, mint az I. fölvonásban. Az I. fölvonásbeli ridikült szorongatja a nagy hasához. Az ajtóban): Liza! Liza! Liza!

Liza (szárazon): Mama! mama! mama!

Timárné: Mit tettél nekem?

Liza: Neked? Semmit. Magamnak cselekedtem.

Timárné: Egy ilyen lakásban. Egy ilyen ágy, ló-pokróc, a földre lépsz, megfázol, meghalsz! Liza! Liza! Liza! Vannak-e toaletszereid, fehérneműid? ... Itt fürdőszoba sincs. Egy ilyen régi házban, legalább a

komornádat hoztad volna el, Liza! (Hozzászalad, jobbról-balról képen csókolja.)

Orvos (kifelé hátrál, az előszoba ajtajára teszi a kezét).

Timárné: Doktor, maga maradjon itt. Nem érzem magam erősnek, szükségem lehet magára. (Változott hangon, siránkozva, mint a közönséges asszonyok.) Adjon nekem egy port, amitől menten meghaljak.

Orvos: Szívesen, de előbb talán beszéljék ki magukat és talán nem okvetlen szükséges, hogy jelen legyenek.

Liza: Nem.

Timárné (mint előbb): A kúrát félbe kellett hagynom, majd ez . . . ez aztán lefogyaszt! Vigyázzon rám doktor, ez könnyen halálos lehet rám. Van bróm magánál?

Orvos: Van, legyen nyugodt és izguljon föl, ahogy csak tetszik. Kint vagyok, készenlétben. (Liza felé meghajlik, kimegy.)

Timárné, *Liza* (egy darabig némán nézik egymást).

Timárné: Boldog vagy?

Liza: Az. (Közömbösen.) Mikor jöttél, mama?

Timárné: Ma, most.

Liza: Sürgönyt kaptál, képzelem, milyen sürgönyt.

Timárné: Amilyen tőle telik. Üzletit, szívtelent.

Liza: Mit?

Timárné: A háztartás fej nélkül. Gyere rögtön.

Liza: Más semmit?

Timárné: Semmit.

Liza: Tud valaki valamit?

Timárné: Senki semmit! Tudod, hozzánk nem jár soha senki.

Liza (halkan, félénken): És ő? Beteg? Fekszik?

Timárné: Nem, ül. Nem lehet tőle megtudni semmit, csak a tényt. „Elment.“ Nem sír, nem kiabál, nem veszekszik.

Liza (maga elé nézve): Mit csinál?

Timárné: Dolgozik. Képzeld el, dolgozik. Gyalázat. Ez ő. Most mérleg van.

Liza: Mérleg van.

Timárné: Majd ha meglesz, — mondta, — akkor beszélni akar velem. Velem. Ettől a doktortól tudom, amit tudok. (Újra változtatott hangon:) Liza, Liza, Liza! Mit tettél neki?

Liza: Megmondtam.

Timárné: Mit?

Liza: Azt.

Timárné: Mit?

Liza: Amit te nekem . . .

Timárné: Hogy . . .

Liza: Hogy nem . . .

Timárné: Hogy nem?

Liza: Nem az apám.

Timárné: Nem az apád? Akkor ki?

Liza: Ki?

Timárné: Ó. Ki lenne más?

Liza: Akkor amit te . . .

Timárné (egyszerre kijózanodva): . . . amit én összevissza beszéltem, azt komolyan vetted? Megőrültél? Lehetőnek hitted?! Hogy én . . . én . . .

Liza: Csaknem világosan beszéltél . . . és világos volt, amit sejtetett velem és körülöttem mindenki.

Timárné: Megőrültek? Megőrültem? Megőrültél? Amiről én fantáziáltam, arról te képzelődtél . . .

Liza: És az igazság?

Timárné: Te már három éves voltál, amikor megismerkedtem a főherceggel, hát hogy lehet . . . Leány vagy, de ezt csak megértheted.

Liza: Bizonyítékot! Bizonyítékot! Mi biztosít engemet arról, hogy nem most fantáziálsz?

Timárné: Esküszöm reád, a te egyetlen, nekem egyetlen életedre . . .

Liza (szárazon): Eskü . . . drága élet, fellengős szavak, azt tudod, nekem nem elég. Bizonyítékot.

Timárné: Várj. Mindenki előtt, aki akkor ismert, világos. Én később hallottam, amint összezavarják a dolgot, elhomályosítják, gyanúsítanak, először dühösködtem a gyanúsítókra, aztán hizelgett nekem, aztán

hagytam, aztán magam is összezavartam, magam és téged, de nem komolyan, egy percre sem komolyan. De élni kell, valamiből élni . . . Hidd el nekem, becsületes asszony vagyok. A te anyád becsületes és a te apád: az apád!

Liza: Bizonyítékot . . . bizonyítékot!

Timárné: Megállj! Van az is! Amennyit akarsz! (Kiszakítja a retiküljét.) Itt van. Nézd, az az emlékszer, amiről beszéltem, amiről hazudtam. Nézd, nézd!

Liza (energikusan elveszi, olvas): Első találkozásunk emlékére ezernyolcszáz . . . Már ekkor én éltem, éltem! Itt az arcképe. Egy idegen arc . . .

Liza (halkan): Egy idegen arc . . . (Szenvedélyesen:) Tehát egy szó sem igaz az egész meséből? Tehát rendben van . . . tehát az apám lánya vagyok és akkor hozzá méltó módon szárazon meg kell állapítani a tényt. Frívól játékot üztél velem. És én a legocsmányabb rosszszágot követtem el. És most én vagyok a legtisztátalanabb lény a világon.

Timárné (elpityeredik): Én nem tettem semmit. Már megvoltál nekem és ő hiába ostromolt, nem tudtam jó lenni hozzá. Nem tudtam rossz lenni. Elvesztette a türelmét, összeszidott, éppen hogy meg nem vert. És nem állt velem szóba többé.

Liza: A fenséges főherceg, tehát nem méltóztatott neki, hogy az apám legyen. Az idő rendje nem engedte.

Igy igaz. (Nézi a dokumentumokat.) Én hiszek neked. A tényeknek hiszek. Ez világos. Azonfölül érzem is, hogy az ő leánya vagyok, a szívem hasadt meg érte már a következő pillanatban, de letagadtam magam előtt a szívemet. Én, én belementem ebbe a dologba és állom. A fenséges főherceg, tehát nem méltóztatott neki, hogy az apám legyen. (Nevetögörcsbe tör ki.) Isten áldjon te jó mama. Majd irok neked.

Timárné: Nem jössz velem?

Liza: Hova?

Timárné: Haza.

Liza: Nekem nincs hazám többé. (Igen energikusan:) Menjetek! Végeztem! Én elvégeztem!

Timárné: Én nem. Eljövök érted, az atyáddal, mindenkivel, a törvénykatonákkal, egy hozzád való férjjel, egy herceggel, ha kell, az apád megengedheti magának, van módod... semmi se történt! Verd ki a fejedből... Jönni fogsz, parancsolom!

Liza: Nekem parancsolni... nem úgy neveltél. Az uram is mindjárt itt lesz.

Timárné: Az urad?

(Kínos csönd.)

Liza (szemlesütve, majd hetykén): A jövődő uram. Nem szeretném, ha mamát megsértené most, kúra közben. Menj vissza a szanatóriumba, mama. Isten áldjon meg. (Timárné el.)

(Az anyjával kezét fog, szertartásosan csókolódznak, Liza az ajtóig kíséri anyját, ott kezelnek, Timárné el. Liza egyedül marad. Visszaül arra a helyre, ahol elébb ült. Önfeledten néz maga elé ki a közönség elé, ujjával a szeméhez nyul, összerázkódik, mert észreveszi, hogy a szeme nedves. Most hirtelen az ajtóhoz fut, hangtalan szóval híná vissza azokat, akik épp most mentek el. A szekrényhez szalad, keresi a kalapját, megtalálja, fölveszi. Irószert keres, nem talál, most a köpenyét is föl akarja venni, de nincs energiája. Csenget. Leveti a kalapját és ernyedten, fáradtan visszaül a helyére.)

Tisztiszolga (mereven, félve és félrefordított fejjel. Ez ki van tanítva, teljes diszkrécióra): Menjek a menáziért?...

Liza: Nem. Mikor jön a főhadnagy úr?

Szolga (ijedten): A lépcsőn tetszik neki jönni (az előszobában csengetnek, ijedten:) A méltóságos főhadnagy úr!

Kunó (civilben, szótlantul kezét csókol. Egy pillanatnyi csend, csudálkozva néznek egymásra).

Liza: Soká jött.

Kunó: Valami kis kellemetlenségem volt. Bagatell.

Liza: Mért van így? (A civilöltözetre céloz.) Alig ismertem rá. Amikor bejött, azt hittem egy idegen ember.

Kunó (ruháját nézi nagy megvetéssel): Hogy így? Á . . . igen! Nem is vettem észre. Az ezredparancsnokságnál van valami dolgom, lesz dolgom. (Észreveszi, hogy bolondot mondott. Zavartan:) Na, oda ugyan nem megyek civilben. Lehet, hogy nem is megyek . . . egyáltalán nem, a kaszárnyába sem. Ne faggasson Liza, a fejem fáj egy kicsit. Ritkán tudom, hogy van fejem és ilyenkor fáj.

Liza: Nekem sincs jó napom, viziteim voltak: az anyám és a házi orvosunk. Ez tolakodott be. Nyomra vezette a mamát; úgy érzem, hogy ezzel az emberrel egyszer le kell számolnom.

Kunó: Éppen jó kedvemben talál, akár mindjárt. (Mozdulat testének ama helye felé, ahol közönségesen a kardja markolata van.) Mert mondani valamit?

Liza: Ő nem; a mama. Vannak önnek Kunó tervei a legközelebbi jövőre nézve?

Kunó: Terveim, azok vannak.

Liza: Amelyekkel függetlenít a családomtól. És hitvesévé tesz, igazol magam előtt. (Fölkel és közel áll Kunóhoz.) Ez a helyzet itt, így nem lehet.

Kunó: Ez nem.

Liza: Kunó, én tartozom magának egy vallomással. Én nem vagyok az, aminek hittek, és főképp nem az, aminek hittem magamat. Én nem vagyok her-

cegő, Kunó. Nem igaz semmi, meg kell ezt vallanom, hogy méltónak talál-e még így is, nem tolakodom-e be ősrégi családjába.

Kunó: A családom, persze az én ősrégi családom. Baj . . . baj . . . De én az egész dolgot úgy sem vettem komolyan. Nekem maga . . . Kérem adja ide a kezét. (Megcsókolja.) Én megbocsátok, elengedem, a kezét. Tegye ide az én buta homlokomra, mely úgy ég, mint egy proviantiszté, aki nem tud a menázsi-pénzekkel elszámolni.

Liza (megteszi, amire kérték, de melegség nélkül, mereven).

Kunó: És én is, nekem is tenni kell egy vallomást. Meg kell mondani, pedig tudom, hogy forschriftswidrig, egy férfinak nem szabad a bajba magával sodorni egy nőt.

Liza: Követelem! A maga baja az enyém is.

Kunó: Alapjában csak egy kis pech történt velem. Nem is velem, a lovaimmal. Megdöglöttek a Jenkins és a Porcellán. Kezdetbe. Tudja. Aztán újra vettem kettőt, újra eladtam kettőt. Belovagoltam, behajtottam és minden . . . Meg akartam nyerni a zső de bart és kitüntetni magamat maga előtt és meg is fogadtam. Lesántultak, elhulltak, elvesztettem . . . Mindezt össze-vissza. Akkor jött közbe az affér. (Maga és Liza között történt dologra céloz.) Mi közöttünk. Az . . .

hogy tudtam, hogy elhivatott . . . (Fontoskodva:) A szerelem!

Liza: Drága kis Kunó, hogy maga így fölfú apró anyagi dolgokat. Vegyen új lovakat, fizesse ki az adósságait.

Kunó: Az . . . éppen ez! De nincs pénz. Egyáltalán nincs. Abszolút nincs! Maga tudja azt, mi az a hitel. Kredit. Az sincs! Sose volt. És mióta így magával . . . mintha még azt a semmit is elválták volna. Igaz . . . ezekben az utolsó napokban még csak megmozdulni se mertem. Ha kinyitnám a számat, ha megtudnák, hogy maga velem van. Nem is tudtam volna szólni kinek? Magamnak éppen csak annyit: diszkréció! Diszkréció, Capriera! (Igen elszégyenkezve, sunyin:) Én azonban már elébb egy kicsit hiteleztem magamnak (leverten, érzékenyen, de absolute nem szentimentálisan:) az ezred kasszájából. Éppen ebben az időben, éppen engem. Schwartz, a lókereskedő, kiabálni akart, kifizettem, kilöktem. Az én lovaimat az ezred pénzből fizettem és alimentáltam. Amennyit egy ló meg tud enni! Nincs baj, csak vissza kell tenni, ugyanannyit, ugyanarra a helyre. Most sehol egy forint. A bátyáimnak nem mertem sürgönyözni, mert amilyen igazi tiszték, legelőbb is följelentenek az ezredesnél; és nincs is nekik. Az előkelő köztük a zseni-kapitány, havi száz forintból él. És amiről szó van, az egy összeg enorm.

Liza: Mennyi?

Kunó: Húszezer korona! (Föllélegezve:) Nos, ezért vagyok civilben. Én már degredáltam magamat. És nem vagyok-e én egy disznó, hogy ezt egy leánynak elmondom . . . az vagyok, az, az!

Liza (csodálkozva hallgatta a tiszt zavaros beszédét, amíg homlokát összeráncolva megértette, szárazon): Mennyi az összeg?

Kunó: Húsz . . .

Liza: Az semmi! Én rendelkezem.

Kunó: Kinél?

Liza (egyszerre öntudatra ébred): Senkinél. Nincs, akitől kérjek. És ha volna, akkor se tenném, mert az a hitem, hogy egy inkorrekt cselekedetet pénzzel nem lehet jóvátenni.

Kunó (szalutál): Öntől, a lánytól, az ideáltól, eltűröm és megértem, hogy maga Liza most engem . . .

Liza: Nem hagyom el. Vele maradok és megosztom a sorsát, bármi lesz.

Kunó: Köszönöm! (Meg akarja csókolni Liza kezét, de az lassan elvonja.) Az én sorsom az enyém. Menjen haza, Liza, én végzem a dolgom. Elő van írva.

Katonatiszt hangja (az ajtón kívül. Éles hang): Du, Capriera, bist du zuhaus?

Kunó: Nein. Jetzt, niemanden.

Katonatiszt hangja: Ein néni?

Kunó: Nem felelek. Menj!

Katonatiszt hangja: Du Capriera, ich hab die Pistolen gebracht, was du mir geborgst hast. Villeicht brauchst du. Villeicht musst du brauchen.

Kunó: Tedd le. Köszönöm. Szervusz . . . Én csak egyet tehetek, nekünk csak egyet lehet. Az apám, a nagyapám katona volt, minden testvérem az és én is csak katona lehetek. Most pedig egy óra, két óra . . . és a katonasággal . . . (Kezével mutatja, hogy „ano“.) Egyszerűen kigombolnak, sőt már én előbb kigomboltam magamat. És ez a ruha, ami rajtam van, mintha nem is volna rajtam ruha. Meztelen volnék, és a bőröm éget. (A ruhát szinte tépi le magáról, komoran:) Menjen innen el!

Liza: Nem. És parancsolom, hogy mondja el, mit akar csinálni.

Kunó: Nincs mit jelentenem senkinek, magának se, amit kell.

Liza: Mit?

Kunó: Semmit!

Liza (megfogja Kunó kezét): Legyen hozzám jó, mondja meg, mit fog tenni?

Kunó (önfeledten, de szárazon): Azt . . .

Liza (int, hogy igen): Rendben van. Belátom. Ertem, nem tehet egyebet . . . és én sem.

Kunó: Velem akár jönni, velem?

Liza: Nincs természetesebb, vele megyek.

Kunó: Menjen maga vissza, Liza.

Liza: Nem, inkább akármit. Nincs miért késlekednünk, nincs mit várunk. Mi ketten el vagyunk veszve.

Kunó (mehanikusan): El vagyunk veszve.

Liza: Nekem levelet kell írni. Mindössze két levelet. Talán maga is Kunó?

Kunó: Mi ilyenkor nem szoktunk firkálni.

Liza: Mindössze két levél, de ezeket el kell intézni. Az egyiket . . . a másikat az apámnak. (Az asztalhoz ül, kezébe fogja a tollat, írni próbál, nem tud, a keze láthatólag reszket. Kétségbeesett kitéréssel:) Nem tudok, nem tudok! Én megkezdtém, kérem Kunó, maga folytassa . . . írja.

Kunó (ceremóniásan ügyetlenül kezébe veszi a tollat).

Liza: Irja! Apám, nekem kedves, szegény apám! Megvan?

Kunó: Ne olyan gyorsan! Szegény? A maga apja szegény? Szeretném, ha én olyan lennék.

Liza: Szegény, szegény, szegény! Irja: És a te leányod is az, mert a „te“ leányod. Most előtted térdel lelkében és összekulcsolja a karját és a kezéd megcsókolja, de csak lélekben, mert testileg tenni ezt nem

tudja, mert a te leányod is olyan makacs, mint amilyen te vagy és inkább . . .

Kunó: Hány B-vel. Egy? Sok írás lesz még?

Liza (rá se hallgatva maga elé nézve tovább dik-tál, hol igen lassan, hol gyorsan, lázasan): . . . és inkább meghalok és azt is cselekszem. Miért, magam se tudom. Megaláztalak, megaláztam mást, téged éppen téged apám, akit egyedül szeretek, akiben egyedül hiszek a világon és akinek a tekintete elől menekülök. Apám! Senkit se sajnálok itthagyni, a mamát se, csak téged; a mamát se, de a mama más. Mi ketten vagyunk egyek. És éppen te ellened fordultam. Szeretnék érte bocsánatot kérni, de mit használ az? Ami egyszer megtörtént, az megtörtént.

Kunó: Bocsánatot kérni, azt nem, azt nem írom, én nem írhatom, legfeljebb sajnálkozást. Különben nem én maga, maga nő . . . hosszú lesz még?

Liza: Nem. Zárom.

Kunó: És rólam nem tesz említést?

Liza: Igaz! Majd el is felejtettem, el is felejtettem, hogy itt van.

Kunó: Itt vagyok. (Szalutál.)

Liza: E sorokat . . . írja . . . e sorokat, mivel én nekem fáj, fáj a kezem, ez a jó fiú írja, akit lerántottam a magam hóbortjába, mit tudom én, hogy nevezzem elbizakodott kalandvágyamat. Drága kedves

öreg apám hozzád símulok, bújok, téged öllelek és csókollak, az Isten áldjon; engem szeress azután is, aminthogy én is szeretlek téged azután is. (Kiveszi Kunó kezéből a tollat, aláírja a levelet.) *Liza* . . .

Kunó: Postán?

Liza: A legény, . . . most?

Kunó: Stefán!

Tiszti szolga (a szokott pózzal): Parancsol?

Liza: Mondja meg neki, hogy vigye a portásunkhoz. A portás ráér átadni . . . mondja meg.

Kunó (szolgához): Megérttetted?

Tiszti szolga: Meg.

Kunó: Nem szükség, hogy mindjárt visszajöjj.

Tiszti szolga: Értem méltóságos főhadnagy úr!

Kunó: Ne szavalj annyit. Aztán elmehetsz a rokonodhoz. Ráérsz estve visszajönni. Este.

Liza (halkan): Este . . .

Kunó: Igyál vagy egy kávét a rokonoddal, (Pénzt keres zsebében, nem talál.)

Liza (egy gyűrűt húz le az újjáról): Nekem nincs. Adja neki ezt. Értékesítheti.

Kunó (megnézi a gyűrűt): Hé . . . mi? Látod mit kapsz! Jól szolgáltál engem, bennünket. Egészen kellesz, ostoba fiú voltál. Kehrt euch, mars!

Tiszti szolga (áll, szalutál).

Kunó: Mehetsz . . . mars!

Tiszti szolga (szalutál, el).

Kunó: Nem csinál toilettet?

Liza: Nem. Minek, kinek?

Kunó: Nekem kell. Nekem föl kell öltözködnöm. Ezt én magamnak előírom. Csak nem mehetek el . . . Ki így meztelenül. (Bevonul a benyilóba.)

Liza: A szél, hogy fúj, Kunó, fázom.

Kunó: Mindjárt Lizácska; mindjárt . . . két gomb leszakadt. Gyalázatos zsidó szabó . . . szegény szabó. (Fütyül.) Egy háborút kellene indítani, egy keresztes háborút a hitelezők ellen. Mi, nem? Egy nevetést rá. Csak azt szeretném tudni, hogy atyám, aki mesés szép szónok, amikor meghallja, hogy a Kunó . . . mit mond? Mit csinál?

Liza: Gondolkozom.

Kunó: Miről?

Liza: Mindenről . . . semmiről. Furcsa volt lenni, irtózatossá nem lenni. Homályosan mégis cifra képem van az egészről. Néha a levegőnek jó illata volt, néha az ételnek is jó íze volt. Egyszer láttam havas esőben egy párt hosszan, nagyon csókolózni. Az ablakból láttam, 16 éves voltam akkor és azt gondoltam, hogy én is majd oda adom magamat fentartás nélkül. Mert úgy látszik ennél nincs szebb. Mit csinál odabent?

Kunó: Katona-díszbe öltözik. Kár értem. Tetszem magamnak. Csinos vagyok.

Liza: Oh, be nem tetszem magamnak.

Kunó: Nekem meg igen. Maga nagyon . . . nagyon csinos. (Kijön, összeüti a bokáját, kihívóan, érzékeny megnézi Lizát. Közeledik hozzá, ez nem néz rá, nem látja a tekintetét. Igen elfogódott hangon:) Egy nőnél ilyenkor alkalmasabb a pongyola. Maga csakugyan nem csinál toilettet? (Melléje ül, a maga elé néző Lizának lassan a keze után nyúl, megcsókolja, egyszer, kétszer, az hagyja. A tiszt mindjobban hevül, illegeti magát, Liza még mindig nem vesz észre semmit. Remegő hangon:) Mielőtt el . . . innen el . . . (Kézmozdulattal.) Adjon nekem egy csókot, mint hű kamerád. Addig is.

Liza (lassan feléje fordul, hogy csókra nyújtsa az arcát, de most meglátja a Kunó izgalmát és visszakapja a fejét): Mit akar?

Kunó: Megcsókolni.

Liza: Minek?

Kunó: Annak! Az jó, kérem, akarom!

Liza (nagyon bágyadtan): És én arra kérem szépen, ne bántson engemet.

Kunó: Nem bántom, becsületszavamat, nem. De ez nem lehet így. Végre is olyan buta nem vagyok. Itt van a szobámban és még egyszer se, még csak egy

esókot se. No most egyszer, utoljára. Mit affektál. A szeme csillog, a szája tüzes, a keze forró, a szád . . . a szád! (Liza arcát hirtelen a magáéhoz szorítja, derekát átfogja, az egyik karját lefogja. Liza a másikkal védekezik és kiszakítja magát az ölelő karokból.)

Liza (kiált): Állat . . . állat! (Az ablakhoz rohan kiszakítja az ablak szárnyait.) Úgy nyúljon hozzám, hogy kiugrok az ablakon és . . .

Kunó: Ha nem . . . hát nem! Pedig szép lett volna. Magának is. Szép. Előszörre . . . utoljára. Így szokás. (Megváltoztatott hangon:) Viceket fognak rám csinálni a tisztai kaszinóban. De jó, így is jó. Ne féljen. Pardon! Én nem tudtam. (Megint más hangon.) Idejön a lakásomra, itt lakik, az ágyamban hál, menyasszonyom, meg akar halni velem . . . ez. (Még mindig az ablaknál védekező pózban.)

Liza (ide): Magamban, magamért. (Lassan előre jön.) És most már vágyom, most már szomjazom. Végezze kötelességét főhadnagy úr!

Kunó: Jőjjön ide.

Liza (merev járással megy).

Kunó: Szemét bekössem?

Liza: Nem.

Orvos (halkan be az ajtón. Liza felé): Parancsolt velem?

Kunó: Ki? Ki ez? (Liza felé.)

Liza: Küldje el.

Orvos: Nem megyek el. Most az egyszer nem megyek el.

Kunó (dühösen): Ki hívott ide?

Orvos: Úgy éreztem.

Kunó: Fütyülök az érzéseidre. Kehrt euch marsch!

Orvos: Jöttem egy bátor cselekedetet megakadályozni és . . .

Kunó: Elég. (Pisztolyt fog rá.)

Orvos (kigombolja kabátját): Ide. Lábhoz célozni, szíven találni. Ez. Mi. Jó volna. De nem vice ilyen közletről . . . És előbb elintézi az ember az ügyeit. (Erős hangon:) Főhadnagy úr! az ezredese várja önt, tíz perce van.

Kunó (lebocsátja fegyveres karját. Egyszerre kijózanodik. Fejét szügyébe vágja).

Orvos: Jó lesz sietni barátom. Jó lesz elvinni azt a kis pénzt, kis katonám . . . (Még símogatja.) Elhoztam azt a kis pénzt, katonám. (Csekket nyújt Kunó kezébe.)

Kunó (olvassa): Húszezer? Kié?

Orvos: A tied tiszt úr. Tegnap egy uzsorásnál jártál. Tegnap lemosolygott. Ma küldi. Jó referenciát ka-

pott. Az uzsorás rokonom. Uzsorás család vagyunk. Keresni akarunk.

Kunó: És nincs ebben csalás? Elfogadhatom? Kell. Igaz. Nem késő. Te egy nett ember vagy. Mind nett emberek vagytok. (Kardját köti föl.) Mindjárt elintézem. Addig itt maradsz!

Orvos: Parancsára!

Kunó (köszön Lizának s el).

Liza: Ki jogosította föl?

Orvos: Az én egyéni szemtelenségem. Ahogy velem született tolakodó természetem nem állotta volna, hogy valakit, akivel ön megszökik, mindjárt a nászhetében kigomboljanak az aranypaszomántos egyenruhából. És . . .

Liza: Honnan vette a pénzt?

Orvos: A magáéból, Liza. Három esztendő kora óta vagyok a maga orvosa és sok-sok száz aranyat raktam félre a maga meghüléséből, gyomorrontásaiból. Óvatosan és sokat gyűjtöttem, lehet, hogy gondoltam arra is, ennek a kis milliomos nőnek egyszerűen szüksége lesz az aranyaira . . .

Liza: De maga szegény, magának szüksége van arra, amit keres.

Orvos: Gazdag vagyok mindaddig, amíg ön megtart szolgálatában.

Liza (türelmetlenül): Mit akar ön tőlem. Mit akar?

Orvos: Amit ön.

Liza: Én meg akarok halni. Semmi mást, meghalni.

Orvos: Ha megengedi, elkísérem.

Liza (föltekiint): A halálba?

Orvos (lecsüggesztett fővel): A halálba.

Liza: Miért?

(Csend.)

Orvos: Nem lehetek olyan udvariatlan, hogy egyedül engedjem ilyen nagy útra. Aztán nincs semmi dolgom itt, ha ön elmegy.

Liza: Ha ön komolyan beszél, ha csakugyan velem akar jönni . . . jőjjön. Vannak önnek . . .

Orvos: A zsebemben hordom, kisasszony. Éppen a napokban néztem meg, hogy megvan-e? Volt egy nap, (nevetve:) hogy azt hittem nekem is szükségem lesz rá. Nincs több dolgom. Nekem nincs több dolgom itt.

Liza: Úgy látom, belül ön is mint én . . . és utálja az életet.

Orvos: Azt nem. Nincs valami szebb annak, aki olyan tökéletes, mint maga, kisasszony. Azért, mert eltévedt, mert félrevezették, mert tájékozatlanságból pizkos zsák-utcába jutott, lemondani erről a gyö-

nyörű földről, jószagú levegőjéről és a mi mindennél több benne, magáról... Maga nem tudja ám, hogy mik vannak hátra magának és mi vár arra, aki majd jön, és maga igazán az övé lesz. Ha majd odaadja a napját, az éjszakáját, csak egy csókját. Én tudom, hogy milyen szép az élet. Én, aki sohasem éltem.

Liza: Mit csinált?

Orvos: Néztam, láttam, lemondtam és élcelődtem.

Liza: Amióta ismerem, maga volt a gúny, a tartózkodás és a számítás.

Orvos: Talán még sem mindég. Arra már emlékezhetik, maga akkor már majdnem nyolc éves volt, erős, komoly skarlátban feküdt. Az anyja félt, hogy elkapja. Az apja bezárkózott az irodájába és jajgatott. Én ültem az ágya szélén éjjel és nappal. A kis teste olyan volt, mint a tűz és nekem fájt, hogy le kell mezteleníteni és a jegesvízbe beletenni és fájt, amikor aztán jobban lett, szégyelte magát előttem és nem akart látni többet.

Liza: Miért nem engedett akkor...?

Orvos: Mert szerelmes voltam magába. Kiskora óta, amióta én az eszemet igazán tudom, szerelmes voltam és vagyok magába. És amikor eltette a szivarjaim darabjait és érdeklődött az első férfi iránt, akit közlelről érzett, én voltam a legboldogabb ember a

világon. És ebbe a boldogságba törtem le, mert tudtam, hogy ez nem tarthat, semmi célja nincs, hogy korban és mindenben, ami a világban fontos, megközelíthetetlen magasság és mélység választ el magától. Így lettem én az orvos, az egészséges és talán nem becstelen, nem tehetségtelen férfi, egy lesekedő, összetört, szomorú és bohókás, bölcs, közben pedig elfolyt a legszebb tíz év anélkül, hogy én mást néztem és észrevettem volna, mint magát. Egy csók nem történt az alatt, egy nőt is nem ismertem. Magamnak se merem bevallani, csak egyre vágytam, amely soha, soha... (A beszéd közben Liza mindjobban közeledett, kezére támasztott kézzel nézte az orvost, aki úgyszólván magának beszélt és észre sem veszi, amint Liza lassan a kezéhez nyul, lassan fölemeli és megsókolja. Csend.)

Liza: És én éppen így magát. De szégyeltem bevallani és azt hittem, maga engem nem akar. És én se tudtam, mit akarok, mit érzek, hová megyek, összezavarodtam, eltévedtem, most visszataláltam, és a karját többé el nem ereszttem. (Beszéd közben az orvos nyakát félkarjával átöleli, arcával lassan fölfelé kúszik az arcához és az utolsó szónál, amikor az orvos felelni akar, erős csókkal annak száját lecsukja. Hosszú csók és ölelés. Erős csengetés hallatszik. Az orvos kibontja magát Liza karjaiból, hozzásimul. Csók. A csók után

(Liza lázasan fölkészülődik, az orvoshoz megy:) Vi-
gyen engem az apámhoz. (Szünet.) Legyen szives, ve-
gyen el engem feleségül. Engedelmes asszonya leszek.

Orvos (átkarolja félkarral derekát): Aludni kell
erre az ötletre, kis Liza. Negyven esztendőös vagyok.
Lehet késő is... Talán... lehet.

(Kifelé indulnak, kar-karban.)

— *Függöny.* —

BRÓDY SÁNDOR KÖNYVEI:

	Kor.
Húsevők. Kis regények	3.50
Királyok. Rembrandt. Lajos király válik. A fejedelem	2.50
Imre herceg	3.50
Jegyzetek a szerelemről	3.50
Lyra	3.50
A medikus. Életkép. 3 felv.	2.50
Novella	3.50
Komédia	3.50
Rembrandt-fejek	4.—
Király-idyllek	2.50
A nap lovagja	4.—
Apró regények	2.—
A tanítónő	2.50
Színészvér	4.—
Don Quixotte kisasszony, 3. kiadás	4.—
A hercegisasszony	2.50
Királyfi és koldusleány	2.50
Hófehérke	2.—
Tündér Ilona. 2. kiadás	2.50
Erzsébet dajka	2.—
Ezüst kecske	4.—
Dada, erkölcsrajz 3 felv.	2.—
Egy rossz asszony természetrajza	2.—
Regényalakok	2.50

Bekötve kötetenként 1.60 K-val több.

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSAI
Budapest, VI., Andrásy-út 16.